

Przedmiotowy System Oceniania z geografii dla uczniów klas 5 – 8

z uwzględnieniem:

- *wymagań edukacyjnych niezbędnych do uzyskania poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych, wynikających z realizowanego programu nauczania;*
- *sposobów sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów;*
- *warunków i trybu uzyskania wyższej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych.*

I. PODSTAWA PRAWNA

1. Rozporządzenie MENiS z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. z dn. 16 sierpnia 2017 r., poz.1534).
2. Podstawa programowa z geografii dla szkoły podstawowej.
3. Program nauczania z geografii dopuszczony do użytku w Szkole Podstawowej im. Bojowników o Polskość Ziemi Kramskiej w Nowym Kramsku.
4. Statut Zespołu Edukacyjnego w Nowym Kramsku.

II. PODRĘCZNIK I MATERIAŁY ĆWICZENIOWE

- zgodnie ze szkolnym wykazem (tablica ogłoszeń)

III. ZAŁOŻENIA OGÓLNE

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia polega na rozpoznawaniu przez nauczyciela postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności. Nauczyciel powinien analizować i oceniać poziom wiedzy i umiejętności ucznia w stosunku do wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej i realizowanych w szkole programów nauczania (opracowanych zgodnie z podstawą programową danego przedmiotu).

Uczeń:

1. przychodzi na lekcje punktualnie,
2. jest przygotowany do każdej lekcji, tzn. ma uzupełniony zeszyt przedmiotowy, odrobione prace domowe, ma potrzebne do lekcji pomoce i materiały; brak jest odnotowany – trzykrotne nieprzygotowanie oznacza ocenę niedostateczną,
3. zajmuje podczas lekcji stałe miejsce; w uzasadnionych przypadkach, po uzgodnieniu z nauczycielem, może zmienić miejsce,
4. podczas lekcji nie spaceruje po klasie,
5. podczas lekcji nie spożywa posiłków i nie żuje gumy,
6. zobowiązany jest do zachowania ciszy i spokoju podczas lekcji, by nie zakłócać i nie utrudniać pracy innym; jeśli chce się wypowiedzieć, podnosi w górę rękę, i po otrzymaniu zgody nauczyciela odpowiada,
7. podczas zajęć słucha, co mówią inni, nie przeszkadza, szanuje opinię innych osób,
8. podnosi swoje kompetencje poprzez systematyczną pracę podczas zajęć i w domu,
9. po skończonej lekcji zobowiązany jest do uporządkowania swojego stanowiska pracy (posprzątania stolika oraz miejsca wokół niego, zasunięcia krzeselka),
10. dyżurni po zakończonej lekcji wycierają tablicę, chowają mapę.

Nauczyciel ma za zadanie:

- informować ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych oraz o postępach w tym zakresie,
 - pomagać uczniowi w samodzielnym planowaniu jego rozwoju,
 - motywować ucznia do dalszych postępów w nauce,
 - informować rodziców (opiekunów prawnych) o postępach, trudnościach w nauce oraz specjalnych uzdolnieniach ucznia.
- Oceny są jawne dla ucznia i jego rodziców (opiekunów prawnych).
 - Na wniosek ucznia lub jego rodziców (opiekunów prawnych) nauczyciel uzasadnia ocenę w sposób określony w statucie szkoły.
 - Na wniosek ucznia lub jego rodziców (opiekunów prawnych) sprawdzone i ocenione pisemne prace kontrolne są udostępniane do wglądu uczniowi lub jego rodzicom (opiekunom prawnym).
 - Szczegółowe warunki i sposób oceniania wewnątrzszkolnego określa statut szkoły.

IV. FORMY, METODY I CZĘSTOTLIWOŚĆ SPRAWDZANIA WYNIKÓW

Każdy uczeń otrzyma w półroczu co najmniej 6 ocen (2 godz. tygodniowo) i 3 (1 godz. tygodniowo)

1. Uczeń może być oceniany za:

- prace domowe, w tym także przygotowanie do tzw. lekcji odwróconych,
- aktywność ucznia w pracy na lekcji – udział w dyskusjach, debatach, korzystanie z dostępnych na lekcji źródeł informacji geograficznej (np. z atlasu, źródeł internetowych),
- aktywność w czasie zajęć terenowych,
- sprawdziany pisemne w małej formie (kartkówki),
- kontrolowane wypowiedzi ucznia,
- sprawozdania z zajęć terenowych,
- sprawdziany i testy nauczycielskie,
- publiczna prezentacja dłuższych wypowiedzi (własnych projektów) z wykorzystaniem materiału graficznego;

2. Jeśli podczas sprawdzania i umiejętności wiedzy ustala się punkty, to sumę punktów przelicza się następująco:

- 100% i/lub zadanie dodatkowe– celujący;
- 90% - 99% - bardzo dobry;
- 70% - 89% - dobry;
- 50% - 69% - dostateczny;
- 30% - 49% - dopuszczający;
- < 30% - niedostateczny.

3. Przy ocenianiu prac pisemnych uczniów mających obniżone kryteria oceniania nauczyciel stosuje następujące zasady przeliczania punktów na ocenę:

- poniżej 19% możliwych do uzyskania punktów - niedostateczny;
- 20% - 39% - dopuszczający;
- 40% - 54% - dostateczny;

- 55% - 70% - dobry;
- 71% - 89% - bardzo dobry;
- 90% - 100% - celujący.

4. Poprawa oceny niedostatecznej z pracy klasowej i sprawdzianu jest obowiązkowa. Uczeń ma na nią dwa tygodnie. Termin ustala nauczyciel.
5. Ocen z „kartkówki” i odpowiedzi ustnej nie poprawia się.
6. Pozostałe oceny poprawia się dobrowolnie po ustaleniu tego z nauczycielem.

V. USTALENIA KOŃCOWE

1. Uczeń ma prawo uzyskać wyższą ocenę przewidywaną śródroczną lub końcoworoczną lub odwołać się od niej tylko wtedy, jeśli:
 - ma 100% usprawiedliwionych nieobecności na lekcjach,
 - uzyskał pozytywne oceny z prac klasowych, sprawdzianów i tzw. „kartówek”
 - nie uzyskał oceny niedostatecznej na skutek odmowy odpowiedzi ustnej i pisemnej,
 - uzyskał przynajmniej 50% liczby ocen możliwych do uzyskania z bieżącej kontroli osiągnięć uczniów.

VI. Wymagania na poszczególne oceny

Wymagania na każdy stopień wyższy niż dopuszczający obejmują również wymagania na stopień poprzedni. Wymagania na ocenę celującą obejmują stosowanie przyswojonych informacji i umiejętności w sytuacjach trudnych, złożonych i nietypowych.

KLASA 5

MAC, Geografia 5. Plan wynikowy

Numer i temat lekcji[*]	Wymagania na ocenę:				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				

Dział 1. Mapy – najważniejsze źródła informacji geograficznej

1. Mapy – płaski, pomniejszony obraz Ziemi (1.1)	<ul style="list-style-type: none"> - podaje definicję mapy i wymienia jej elementy; - rozpoznaje skalę liczbową, mianowaną i podziałkę liniową; - oblicza rzeczywistą odległość, wykorzystując podziałkę liniową; 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcie skali; - stosuje różne zapisy skali i prawidłowo je odczytuje; - zamienia skalę liczbową na mianowaną; - potrafi przedstawić skalę liczbową i 	<ul style="list-style-type: none"> - zamienia skalę mianowaną i skalę liniową na skalę liczbową; - określa, która skala jest większa, a która mniejsza. 	<ul style="list-style-type: none"> - porządkuje skalę od największej do najmniejszej (i odwrotnie); - oblicza odległość rzeczywistą na podstawie różnych rodzajów skali; - wskazuje wybrane obiekty na mapach w różnych 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje zależność między skalą a szczegółowością mapy; - odróżnia mapy w skali dużej od map w skali małej; - biegle oblicza odległości w terenie na podstawie skali
--	--	---	---	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia sytuacje z codzienne go życia, których warto skorzystać z mapy. 	<p>mianowaną w postaci podziałki liniowej;</p> <ul style="list-style-type: none"> - odczytuje informacje z mapy, korzystając z legendy. 		<ul style="list-style-type: none"> - skalach; wyjaśnia, dlaczego mapa jest źródłem informacji. 	<p>mapy;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wybiera odpowiednią mapę w zależności od wskazanego problemu, samodzielnie ją interpretuje.
2. Ukształtowanie terenu na mapie (1.2)	<ul style="list-style-type: none"> - podaje różnice między wysokością względną a wysokością bezwzględną; - wskazuje te wysokości na schematycznym rysunku; 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje prawidłowy zapis wysokości względnej (m) i wysokości bezwzględnej (m n.p.m.; m p.p.m.); - wyjaśnia pojęcie poziomicy; - na podstawie rysunku 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje, jak dawniej na mapach przedstawiano ukształtowanie terenu; - podaje zasady wykonywania rysunku poziomicowego; - odczytuje wysokość 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia proces powstawania rysunku poziomicowego - odczytuje informacje z mapy poziomicowej; - wyjaśnia, czym charakteryzuje się mapa hipsometryczna 	<ul style="list-style-type: none"> - wykonuje rysunek poziomicowy form terenu według instrukcji; - ustala skalę barw dorysunku poziomicowego; - opisuje ukształtowanie terenu na podstawie

	<ul style="list-style-type: none"> - odczytuje z mapy wysokości bezwzględne; - oblicza wysokość względną; - wymienia formy terenu: wklęsłe (dolina, kotlina) i wypukłe (pagórek, wzgórze, góra); - wymienia barwy wykorzystywane do przedstawienia nizin, wyżyn i gór na mapie. 	<p>rozpoznaje formę wklęsłą i odróżnia ją od formy wypukłej;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na rysunku poziomice stromy i stoki łagodne; - wyjaśnia, co oznaczają kolory na mapie hipsometrycznej. 	<p>bezwzględna punktów leżących między poziomiami;</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje na podstawie rysunku poziomice węgla różne formy terenu. 	<p>yczna;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje różnice pomiędzy mapą ogólnogeograficzną a mapą tematyczną. 	<p>mapy hipsometrycznej;</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady map ogólnogeograficznych i map tematycznych.
--	---	---	--	--	--

<p>3. Różnorodność krajobrazów Polski (1.3)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcie krajo- braz; - wymienia składniki krajobraz u; - wymienia pasy krajobraz owe Polski; - odczytuje z mapy nazwy krain geografic znych należąc h do poszczegól nych pasów. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcie kraina geografic zna; - wymienia krainy geografic zne należące do poszczegól nych pasów krajobraz owych; - wskazuje na mapie krainę geografic zną i charakter yzujepas ukształto wania powierzchni, w którym znajduje 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje cechy charakter ystyczne każdego pasa krajobraz owego; - wymienia procesy kształtuj ące krajobraz poszczegól nych pasów ukształ owania powierzchni Polski; - rozpoznaj e na mapie konturowe j pasy krajobraz owe. 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje cechy wspólne i różnice pomiędzy pasami krajobraz owymi; - rozpoznaj e pasy krajobraz owe na podstawie opisu i ilustracj i; - wyjaśnia, dlaczego ukształto wanie powierzchni Polski ma charakter pasowy; - podaje przykłady elementów krajobraz 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawi a charakter y stykę pasów krajobraz owych na podstawie map; - rozpoznaje na mapie konturowej krainy geografic zne.
---	---	--	--	---	--

		się jego miejscowości.		u, będących efektem działania procesów geologicznych.	
4. Ocena krajobrazu najbliższej okolicy (1.4)	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia sytuacje, w których jest potrzebna ocena krajobrazu; - wskazuje obszary atrakcyjne krajobrazowo na podstawie mapy. 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia warunki wpływające na atrakcyjność krajobrazu; - wyjaśnia, w jakim celu wykonuje się badanie oceny krajobrazu; - wskazuje w swoim otoczeniu miejsca, które zostały 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia etapy badania oceny krajobrazu; - uzasadnia wybór miejsc w najbliższym otoczeniu, które zostały zmienione na lepsze, są najbardziej atrakcyjne krajobrazu 	<ul style="list-style-type: none"> - planuje badanie oceny krajobrazu na podstawie wrażeń; - przygotowuje materiały potrzebne do badania oceny krajobrazu. 	<ul style="list-style-type: none"> - przeprowadza badanie oceny krajobrazu; - analizuje wyniki, wyciąga wnioski; - przedstawi własne propozycje zmian w krajobrazie najbliższej okolicy, aby była to przestrzeń przyjazna.

		zmienione na lepsze, są najbardziej atrakcyjne krajobrazowo i takie, które wymagają najczęściej zmian.	owo i takie, które wymagają najczęściej zmian.		
5. Podsumowanie działu 1	Wiadomości i umiejętności z lekcji 1–4.				

Dział 2. Krajobrazy Polski

6. Krajobraz wysokogórski – Tatry (2.1)	- wskazuje Tatry na mapie Polski, określa położenie względem swojej miejscowo	- wskazuje na mapie najwyższe szczyty Tatr: Rysy, Gerlach; - wyjaśnia pojęcia:	- porównuje wysokość Tatr z wysokością Alp i Himalajów (podaje nazwy i wysokości	- wskazuje procesy geologiczne, które przyczyniły się do ukształtowania krajobraz	- opisuje procesy kształtujące rzeźbę wysokogórską; - wyjaśnia proces powsta-
---	---	---	--	---	--

	<p>ści;</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwę i wysokość najwyższego szczytu Tatr; - wymienia cechy krajobrazu wysokogórskiego; - wskazuje na ilustracji elementy krajobrazu wysokogórskiego; - wymienia piętra roślinne Tatr; - podaje zasady bezpieczeństwa 	<p>szczyt, wierzchołek, przełęcz;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia rośliny typowe dla poszczególnych pięter roślinnych; - wymienia najważniejsze cechy pogody w Tatrach; - wymienia formy ochrony przyrody w Tatrach; - odczytuje podstawowe informacje z mapy turystycznej 	<p>najwyższych szczytów, wskazuje je na mapie);</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje cechy krajobrazu wysokogórskiego (cechy rzeźby, pogodę, piętrowość roślinną); - przedstawia obyczaje i zajęcia mieszkańców Podhala; - wymienia i wskazuje na mapie inne 	<p>u Tatr;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje zależność pomiędzy wysokością a n.p.m. a piętrowością roślinną i pogodą; - analizuje mapę turystyczną Tatr (oblicza wysokość względną, odległość między wskazanymi punktami, określa, czy stok jest stromy czy łagodny); 	<p>wania doliny Ukształtnej (np. na przykładzie Doliny Kondratowej);</p> <ul style="list-style-type: none"> - porównuje krajobraz wysokogórski Tatr z krajobrazem Karkonoszy i Gór Stołowych; - porównuje obyczaje i kulturę mieszkańców Podhala i swojego regionu;
--	--	--	---	---	---

	obowiązujące w górach.	nej Tatr.	łańcuchy górskie w Polsce.		
Numer i temat lekcji*	Wymagania na ocenę:				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
				- opisuje podstawowe cechy krajobrazu górskiego Karkonoszy i Gór Stołowych.	- samodzielnie na podstawie mapy i innych źródeł informacji przygotowuje program jednodniowej wycieczki w Tatrach.
7. Krajobraz wyżynny – Wyżyna Krakowska- Częstochowska (2.2)	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie Wyżynę Krakowską - - Częstochowską, określa jej położenie względem swojej miejscowości; - wskazuje 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, w jaki sposób tworzyły się skały wapienne; - wyjaśnia pojęcia: ostańce skalne; - na Wyżynie Krakowskiej - Częstochowskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje drugą nazwę wyżyny – Jura Krakowska - - Częstochowska; - wyjaśnia, w jaki sposób utworzyły się ostańce 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje krajobraz Wyżyny Krakowskiej - - Częstochowskiej; - podaje nazwy charakterystycznych jaskiń (Łokietka 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pochodzenie nazwy Jura Krakowska- - Częstochowska - - wyjaśnia pojęcie skamieniała ości; - uzasadnia, dlaczego Wyżyna

	<p>na mapie główne miasta Wyżyny Krakowsko - Częstocho wskiej – Kraków, Częstocho wę;</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwę skały stanowiącej podłoże geologiczne krainy (wapień); - wymienia cechy krajobrazu wyżyny wapiennej ; - podaje nazwę parku narodowego 	<p>wskiej wskazuje miejsca, które warto zobaczyć.</p>	<p>skalne i jaskinie;</p> <ul style="list-style-type: none"> - określa położenie Ojcowskiego Parku Narodowego; - podaje przykłady roślin i zwierząt objętych ochroną w Ojcowskim Parku Narodowym ; - wskazuje sposoby gospodarczego wykorzystania tego regionu; - wymienia podstawowe osobliwości przyrodnicze 	<p>Wiarna);</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, co oznacza określenie „Orle Gniazda”; - wymienia najważniejsze zabytki Krakowa; - rozpoznaje tradycyjny strój krakowski . 	<p>Krakowsko- Częstochowska należy do atrakcyjnych turystycznie regionów Polski;</p> <ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia, dlaczego Kraków jest miastem atrakcyjnym dla turystów.
--	--	---	--	---	--

	utworzone go na tym obszarze.		cze i zabytki regionu.		
8. Krajobraz nizinny – Nizina Mazowiecka (2.3)	<ul style="list-style-type: none"> - określa położenie Niziny Mazowieckiej na mapie; - wskazuje na mapie główne miasta Niziny Mazowieckiej; - odczytuje z mapy nazwy rzek przepływających przez pas nizin; - wymienia cechy krajobrazu Niziny Mazowieckiej. 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie pozostałe niziny leżące w obrębie pasa Nizin Środkowych; - wyjaśnia pojęcie równiny; - wymienia czynniki wpływające na kształtowanie krajobrazu tego regionu; - wskazuje na mapie Kampinoski Park Narodowy. 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje ukształtowanie terenu Niziny Mazowieckiej; - wymienia i podpisuje na mapie główne rzeki Niziny Mazowieckiej; - podaje przykłady gospodarczego wykorzystania regionu; - rozpoznaje charakterystyczne 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia proces powstawania meandrów, starorzeczy i wydmy śródlądowych; wskazuje cechy charakterystyczne Niziny Mazowieckiej, które są wspólne dla innych nizin w Polsce; - wyjaśnia, w jaki sposób człowiek przyczyni 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia rolę Iłdołodu w kształtowaniu rzeźby nizin Polski Środkowej; - wyjaśnia, dlaczego Puszcza Kampinoska nazywana jest płucami Warszawy.

			motywy łowickie i kurpiowskie.	ależ do kształtowania krajobrazu Niziny Mazowieckiej.	
9. Krajobraz pojezierny – Pojezierze Mazurskie (2.4)	<ul style="list-style-type: none"> - określa położenie Pojezierza Mazurskiego; - wymienia podstawowe cechy krajobrazu pojeziernego; - podaje nazwę największego jeziora Polski; - wymienia główny czynnik 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie pozostałe pojezierza; - opisuje krajobraz Pojezierza Mazurskiego; - wymienia zajęcia mieszkańców Pojezierza. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia proces powstawania jezior; - podaje przykłady jezior; - podaje przykłady gospodarczego wykorzystania regionu. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, jak powstał krajobraz pojezierny; - porównuje cechy krajobrazu Niziny Mazowieckiej i Pojezierza Mazurskiego; - wyjaśnia, w jaki sposób człowiek wykorzystał 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje różnice między rzeźbą staro- i młodogłacjalną; - wskazuje na mapie przykłady obszarów z taką rzeźbą; - porównuje na podstawie mapy hipsometrycznej pojezierza Polski;

	który ukształtował krajobraz pojezierzy.			walory przyrodnicze Pojezierza Mazurskiego.	- wskazuje osobliwość i przyrodnicze regionu.
10. Krajobraz nadmorski – Półwysep Słowiński (2.5)	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie Półwysep Słowiński; - wymienia procesy kształtujące krajobraz w strefie wybrzeży; - wymienia cechy krajobrazu nadmorskiego; - odróżnia wybrzeże niskie od wysokiego; 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie pozostałe półwyspy; - opisuje krajobraz Półwyspu Słowińskiego; - wymienia zajęcia mieszkańców półwyspu. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: <i>wydma, klif, jezioro przybrzeżne, ujście rzeki, mierzeja</i>; - wymienia metody ochrony brzegu przed niszczącą działalnością wody; - podaje przykłady miejsc atrakcyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia proces powstawania jezior przybrzeżnych, podaje przykłady takich jezior; - opisuje proces powstawania wydm; - wyjaśnia proces niszczenia klifu, podaje miejsce występowania; - opisuje 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje zależności między działalnością morza, wiatru i rzekami i rodzajami wybrzeży; - wskazuje na mapie miejsca występowania wybrzeża wysokiego i niskiego; - wyjaśnia różnicę między budującą i niszczącą

	<ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwę największego jeziora przybrzeżnego. 		<p>ych turystyczne w pasie przybrzeżnym.</p>	<p>krajobraz Słowińskiego Parku Narodowego.</p>	<p>działalność wiatru (podaje przykłady form);</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, dlaczego nad morzem rozwija się turystyka.
<p>11. Krajobraz wielkomiejski – Warszawa (2.6)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje Warszawę na mapie; - wymienia cechy krajobrazu wielkomiejskiego; - wymienia miejsca, z których słynie Warszawa. 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje położenie Warszawy; - wymienia czynniki przyciągające ludzi do wielkich miast; - przedstawia krótką charakterystykę Warszawy. 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia zalety i wady życia w dużym mieście; - wymienia charakterystyczne części dużego miasta (centrum: zabytkowe Stare Miasto, nowoczesne) 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje życie w dużym mieście; - wyjaśnia, dlaczego wygląd miast często ulega zmianie; - opisuje charakterystyczne części Warszawy, podając 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawi krótki rys historyczny Warszawy; - opisuje dolinę Wisły w Warszawie; - podaje przykłady działań mających na celu poprawę komfortu

			centrum biurowe, dzielnice mieszkaniowe, tereny zielone, dzielnice przemysłowe, peryferia /przedmieścia).	przykłady z infrastruktury miasta.	życia w dużym mieście (na przykładzie Warszawy).
12. Krajobraz miejsko-przemysłowy – Wyżyna Śląska (2.7)	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie Wyżynę Śląską; - podaje przykłady miast Wyżyny Śląskiej; - omawia, jak wydobycie węgla kamiennego przyczyniło się do 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia gałęzie przemysłu, które rozwinęły się na Wyżynie Śląskiej; - wymienia przykłady zastosowania węgla kamiennego; - wymienia negatywne skutki 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, w jaki sposób powstał węgiel kamienny; - wyjaśnia pojęcie <i>przemysł</i>; - opisuje krajobraz Wyżyny Śląskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, dlaczego na Wyżynie Śląskiej powstało skupisko dużych miast; - wyjaśnia, dlaczego krajobraz Wyżyny Śląskiej to krajobraz przekształ 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia, że występowanie surowców wpływa na kształtowanie krajobrazu; - podaje przykłady działań mających na celu poprawę stanu

	rozwoju przemysłu ; - wymienia cechy krajobrazu miejsko-przemysłowego.	wpływu przemysłu na środowisko przyrodnicze Wyżyny Śląskiej.		łony; - podaje przykłady zmian w krajobrazie spowodowanych rozwojem przemysłu.	środowiska przyrodniczego Wyżyny Śląskiej.
--	---	--	--	---	--

Numer i temat lekcji*	Wymagania na ocenę:				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
13. Krajobraz rolniczy – Wyżyna Lubelska (2.8)	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie Wyżynę Lubelską; - podaje nazwę skały typowej dla Wyżyny Lubelskiej; 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia czynniki decydujące o rozwoju rolnictwa ; - wymienia główne rośliny uprawiane na 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje cechy charakterystyczne lessu; - opisuje proces powstawania wąwozu lessowego , podaje miejsca 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie krainy geograficzne o korzystnych warunkach dla rozwoju rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, od czego zależy żyzność gleby; - wymienia inne rodzaje żyznych gleb występujących w

	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia nazwy gleb charakterystycznych dla Wyżyny Lubelskiej; - wymienia cechy krajobrazu rolniczego. 	<p>Wyżynie Lubelskiej;</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje przykład wąwozu lessowego jako elementu krajobrazu Wyżyny Lubelskiej; - opisuje pracę rolnika w ciągu roku. 	<p>występowania;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega żyzność gleby; - opisuje krajobraz wiejski; - podaje przykłady miast Wyżyny Lubelskiej. 	<p>;</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje cechy urodzajnych gleb: czarnoziemów; - wymienia atrakcje turystyczne Wyżyny Lubelskiej. 	<p>Polsce;</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje, jakie zabiegi poprawiają jakość gleby; - wskazuje różnice między wsią rolniczą a wsią podmiejską.
--	---	--	---	---	---

14. Podsumowanie działu 2 Wiadomości i umiejętności z lekcji 6–13.

Dział 3. Lądy i oceany na Ziemi

15. Lądy i oceany na Ziemi. Model Ziemi (3.1)	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie i globusie południki i 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, czym różni się równik od pozostałych 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: południki, równoleżniki, równoleżnikowa 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje cechy południków i równoleżników; 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia różnice między kształtem południków i
---	--	--	---	---	--

	<p>równoleżni ków; - wskazuje na mapie i globusie równik, południk 0°, południk 180°, zwrotniki, koła podbiegunowe, bieguny; - wskazuje na mapie i globusie kontynenty i oceany.</p>	<p>równoleżni ków; - wyjaśnia, czym jest globus; - wymienia, na jakie półkule dzieli Ziemię: równik i południki 0° i 180°; - charakteryzuje strefę międzyzwrotnikową i strefy okołobiegunowe; - wyjaśnia pojęcia: <i>kontynent</i>, <i>ocean</i>.</p>	<p>Ziemi; - wskazuje równoleżni ków wyznaczające strefę międzyzwrotnikową i strefy okołobiegunowe; - omawia położenie kontynentów i oceanów na poszczególnych półkulach; - wyjaśnia pojęcia: <i>morze</i>, <i>archipelag</i>, <i>wyspa</i>, <i>cieśnina</i>, <i>wszechocean</i>.</p>	<p>- opisuje strefy oświetlenia Ziemi; - wymienia kontynenty według wielkości powierzchni; - uzasadnia, dlaczego Ziemia nazywana jest błękitną planetą.</p>	<p>równoleżni ków na mapie i globusie; - wyjaśnia, kim był Eratostenes; - wyjaśnia pochodzenie nazw kontynentów.</p>
--	--	---	---	---	--

16. Wielkie podróże – odkrywanie lądów i oceanów (3.2)	<ul style="list-style-type: none"> - podaje czas i przyczyny wielkich podróży geograficznych; 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia osiągnięcia epoki wielkich odkryć geograficznych; - wskazuje na mapie przebieg wyprawy Magellana 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwiska podróżników, którzy przyczynili się do odkrywania kontynentów i opisuje ich osiągnięcia; 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia nazwiska polskich podróżników i odkrywców ; 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje osiągnięcia Polaków w odkrywaniu i badaniu kontynentów; - wskazuje na mapie miejsca badane przez Polaków;
	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia imiona i nazwiska przynajmniej dwóch podróżników, którzy przyczynili się do odkrywania świata; - omawia przebieg 		<ul style="list-style-type: none"> - wymienia tereny najslabiej poznane przez człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie miejsca trudne do zbadania (Rów Mariański , pasma górskie poszczególnych kontynentów). 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawi a odkrycia geograficzne na osi czasu.

	wyprawy Kolumba.				
17. Jak pokazać klimat? – wykresy i mapy klimatyczne (3.3)	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcie <i>klimat</i>, - wymienia składniki klimatu; - wskazuje na klimatogramie wykres przebiegu temperatury i opadów; - odczytuje podstawowe informacje z wykresów klimatycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> - odróżnia pogodę od klimatu; - odczytuje dane klimatyczne z tabel i wykresów; - wymienia informacje zawarte na mapach klimatycznych; - wymienia nazwę strefy klimatycznej, w której znajduje się Polska. 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia sposoby przedstawiania danych klimatycznych; - wyjaśnia pojęcie klimatogram; - wyjaśnia pojęcie strefy klimatycznej; - oblicza średnią wartość temperatury powietrza; - wyjaśnia pojęcie <i>amplituda temperatury</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - oblicza amplitudę temperatury powietrza; - analizuje wykresy klimatyczne; - wskazuje na mapie świata strefy klimatyczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje klimat na podstawie dowolnego klimatogramu; - wykonuje klimatogram na podstawie danych.

			powietrza ; - wymienia strefy klimatyczne.		
--	--	--	--	--	--

18. Podsumowanie działu 3 Wiadomości i umiejętności z lekcji 15–17.

Dział 4. Krajobrazy świata

19. Krajobrazy wilgotnego lasu równikowego i lasu strefy umiarkowanej (4.1)	<ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwy kontynentów, na których rosną wilgotne lasy strefy równikowej i lasy strefy umiarkowanej; - odczytuje z wykresów klimatycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie obszary występowania lasu równikowego i lasu strefy umiarkowanej; - wymienia warstwy lasu strefy umiarkowanej i warstwy wilgotnego 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje przebieg temperatury powietrza i opadów atmosferycznych - w ciągu roku na podstawie klimatogramów; - opisuje klimat wilgotnego lasu strefy 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje krajobraz wilgotnego lasu strefy równikowej i lasu strefy umiarkowanej; - podaje przystosowania roślin i zwierząt do życia w obu strefach 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje krajobraz wilgotnego lasu równikowego i lasu strefy umiarkowanej; - wyjaśnia zależność między warunkami klimatycznymi a światem roślin i zwierząt
---	--	---	--	--	--

	<p>nych najwyższą i najniższą temperaturę powietrza oraz wielkość opadów w ciągu roku;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy wilgotnego lasu strefy równikowej i lasu strefy umiarkowanej. 	<p>o lasu strefy równikowej;</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady roślin i zwierząt występujących w obu strefach; - wymienia znaczenie lasów dla człowieka. 	<p>równikowej i lasu strefy umiarkowanej;</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje warunki codziennego życia w wilgotnym lesie równikowym. 	<p>krajobrazowych;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcie: <i>epifit</i>, podaje przykłady takich roślin. 	<p>oraz sposobem życia ludzi;</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje rdzennych mieszkańców Amazonii i Kotliny Kongo.
20. Krajobrazy sawanny i stepu (4.2)	<ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwy kontynentów, na których występują sawanny i stepy; 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie obszary występowania sawanny i stepu; - podaje 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje przebieg temperatury powietrza i opadów atmosferycznych w 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje krajobraz sawanny i stepu; - podaje przystosowania roślin i 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje krajobraz sawanny i stepu; - wyjaśnia zależność między warunkami

		definicję sawanny i stepu;	ciągu roku na podstawie klimatogramów; - opisuje klimat sawanny i stepu;	zwierząt do życia w podanych strefach krajobrazowych;	klimatycznymi a światem roślin i zwierząt oraz sposobem życia ludzi;
--	--	----------------------------	---	---	--

Numer i temat lekcji*	Wymagania na ocenę:				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
	- odczytuje z wykresów klimatycznych najwyższą i najniższą temperaturę powietrza oraz wielkość	- podaje przykłady roślin i zwierząt występujących w tych strefach krajobrazowych.	- podaje inne nazwy stepów, określa miejsca ich występowania; - podaje, w jaki sposób człowiek	- opisuje życie ludzi na sawannie i stepie.	- opisuje sawannę jako atrakcję turystyczną.

	<p>opadów w ciągu roku;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy krajobrazu sawanny i stepu. 		wykorzysta gospodarczo te regiony.		
21. Krajobrazy pustyni gorącej i pustyni lodowej (4.3)	<ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwy kontynentów, na których występują pustynie; - wyjaśnia pojęcie <i>pustynia</i>; - odczytuje z wykresów klimatycznych najwyższą i najniższą temperaturę powietrza oraz 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie obszary występowania pustyń gorących i lodowych; - wymienia przyczyny powstawania pustyń; - podaje przykłady roślin i zwierząt typowych dla pustyni gorącej 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje przebieg temperatury powietrza i opadów atmosferycznych w ciągu roku na podstawie klimatogramów; - opisuje klimat pustyni gorącej i lodowej; - opisuje gospodarczo 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje krajobraz pustyni gorącej i lodowej; - podaje przystosowania roślin i zwierząt do życia w podanych strefach krajobrazowych; - opisuje życie ludzi na pustyni gorącej 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje krajobraz pustyni gorącej i lodowej; - wyjaśnia zależność między warunkami klimatycznymi a światem roślin i zwierząt oraz sposobem życia ludzi; - wyjaśnia pochodzenie nazw:

	<p>wielkość opadów w ciągu roku;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy krajobrazu pustyni gorącej i pustyni lodowej. 	<p>pustyni lodowej.</p>	<p>wykorzystanie pustyni.</p>	<p>pustyni lodowej.</p>	<p>Antarktyda, Antarktyka, Arktyka.</p>
<p>22. Krajobrazy tajgi i tundry (4.4)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwy kontynentów, na których występują tajga i tundra; - wyjaśnia pojęcia: <i>tajga</i> i <i>tundra</i>; - odczytuje z klimatogramów podstawowe informacje 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie obszary występowania tajgi i tundry; - podaje przyczynę zróżnicowania roślinności w tych strefach; - podaje przykłady roślin i zwierząt typowych dla tajgi 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje przebieg temperatury i opadów w ciągu roku na podstawie klimatogramów; - opisuje klimat tajgi i tundry; - opisuje gospodarcze wykorzystanie 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje krajobraz tajgi i tundry; - podaje przystosowania roślin i zwierząt do życia w podanych strefach krajobrazowych; - opisuje życie ludzi w tajdze i 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje krajobraz tajgi i tundry; - wyjaśnia zależność pomiędzy warunkami klimatycznymi, a światem roślin i zwierząt oraz sposobem życia ludzi. - wyjaśnia, w jaki

	<p>e dotyczące temperatury i opadów;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy krajobrazu tajgi i tundry. 	<p>i tundry.</p>	<p>tajgi.</p>	<p>tundrze.</p>	<p>sposób powstaje wieloletni a zmarzlina.</p>
<p>23. Krajobraz śródziemnomorski (4.5)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwy kontynentów, na których występuje krajobraz śródziemnomorski; - odczytuje z 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie świata obszary występowania krajobrazu śródziemnomorskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje obszary występowania krajobrazu śródziemnomorskiego w Europie; - wyjaśnia 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje krajobraz śródziemnomorski; - uzasadnia, dlaczego celem podróży jednej trzeciej 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, dlaczego w strefie śródziemnomorskiej krajobraz jest mocno zmieniony przez człowieka;

	<p>klimatogramu podstawowe informacje dotyczące temperatury powietrza i opadów atmosfery cznych;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy krajobrazu śródoziemnego morskiego. 	<p>o;</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady roślin i zwierząt występują cych w tej strefie krajobraz owej. 	<p>pojęcie: <i>makia</i>;</p> <ul style="list-style-type: none"> - analizuje przebieg temperatury powietrza i opadów atmosfery cznych w ciągu roku na podstawie klimatogramu; - opisuje klimat śródoziemny morski; - wymienia rośliny uprawne występujące w strefie krajobrazu śródoziemnego morskiego. 	<p>turystów świata są kraje położone nad Morzem Śródziemnym;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, dlaczego ludzie żyjący w tej strefie są długowieczni. 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje symbolikę wybranych roślin śródoziemno morskich.
--	---	---	--	--	--

<p>24. Krajobraz wysokogórski Himalajów (4.6)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje Himalaje na mapie; - podaje nazwę najwyższe go szczytu Himalajów ; - wymienia cechy krajobraz u wysokogórskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje wysokość szczytu Mount Everest; - wymienia piętra roślinne występują ce w Himalajac h; - opisuje życie mieszkańc ów Himalajów . 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: <i>lodowiec</i>, <i>granica wiecznego śniegu</i>; - opisuje piętra roślinne występują ce w Himalajac h; - opisuje warunki klimatycz ne Himalajów . 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje inne nazwy najwyższe go szczytu Himalajów niż Mount Everest; - wyjaśnia proces powstawan ia lodowców górskich; - wyjaśnia, dlaczego wysokie góry są trudnym miejscem do życia; - wymienia nazwiska pierwszyc h zdobywców szczytu Mount Everest. 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje krajobraz Himalajów i Tatr; - wskazuje różnice między południowy mi i północnymi stokami Himalajów; - wyjaśnia, dlaczego Himalaje nazywane są dachem świata; - wymienia nazwiska polskich himalaistów.
---	---	--	--	---	---

<p>25. Strefowość a piętrowość klimatyczno-roślinna (4.7)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia na podstawie mapy strefy klimatyczne i roślinne; - opisuje, jak zmienia się temperatura na Ziemi od równika do biegunów i wraz z wysokością nad poziomem morza. 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia nazwy stref krajobrazowych od równika do bieguna; - omawia, czym różnią się krajobrazy na Ziemi; - wskazuje na mapie strefę klimatyczną, roślinną i krajobrazową, w której mieszka. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcie <i>strefa krajobrazowa</i>; - wskazuje na mapie strefy krajobrazowe; - wymienia czynniki decydujące o zróżnicowaniu stref krajobrazowych; - omawia, czym jest piętrowość klimatyczno-roślinna, wymienia czynniki wpływające na jej występowanie 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, dlaczego strefy krajobrazowe układają się pasami; - wyjaśnia, dlaczego na Ziemi są różne strefy klimatyczne; - wyjaśnia pojęcie krajobrazu astrefowego, podaje przykłady krajobrazów. 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia, że elementy środowiska przyrodniczego są ze sobą ściśle związane; - wyjaśnia różnice między krajobrazem mstrefowym a astrefowym ; - wyjaśnia zależność pomiędzy strefowością krajobrazową a piętrowością klimatyczno-roślinną.
---	---	--	---	---	---

			nie; - wymienia czynniki wpływające na zróżnicowanie klimatu na Ziemi.		
26. Podsumowanie działu 4	Wiadomości i umiejętności z lekcji 19–25.				

Klasa 6

Numer i temat lekcji*	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
Dział 1. Ziemia we wszechświecie. Orientacja na Ziemi					
1. Ziemia w Układzie Słonecznym. Pomiar wysokości Słońca nad widnokretem (1.1)	1. wyjaśnia pojęcia: <i>ciało niebieskie, planeta, gwiazda, księżyc, Układ Słoneczny, galaktyka, orbita, teoria heliocentryczna, górowanie Słońca;</i>	1. wyjaśnia różnice między gwiazdą a planetą; 2. wymienia w kolejności od Słońca planety Układu Słonecznego;	5. wyjaśnia pojęcia: <i>planety karłowate, planetoidy;</i> 6. objaśnia podział planet na planety skaliste i gazowe olbrzymy,	10. opisuje modele budowy Układu Słonecznego; 11. wyjaśnia sposób powstania wszechświata; 12. charakteryzuje pojęcie:	15. porównuje rozmiary Słońca, Ziemi i Księżycy oraz odległości między nimi; 16. wymienia nazwy dziesięciu gwiazdozbiorów

	<p>2. wyjaśnia, czym zajmuje się astronomia;</p> <p>3. wymienia planety Układu Słonecznego;</p> <p>4. określa miejsce Ziemi</p> <p>w Układzie Słonecznym;</p> <p>5. wymienia ruchy, które wykonuje Ziemia;</p> <p>6. wyjaśnia, czym był Wielki Wybuch.</p>	<p>3. wymienia teorie dotyczące modelu budowy Układu Słonecznego;</p> <p>4. wyjaśnia pojęcia: <i>wschód</i></p> <p><i>i zachód Słońca.</i></p>	<p>krótko je charakteryzuje;</p> <p>7. opisuje miejsce Ziemi w Układzie Słonecznym</p> <p>8. według teorii geocentrycznej i heliocentrycznej;</p> <p>9. przedstawia pozorną wędrówkę Słońca po niebie w cyklu dobowym.</p>	<p>Droga Mleczna;</p> <p>13. opisuje miejsca wschodu i zachodu Słońca w różnych porach roku;</p> <p>14. mierzy wysokość Słońca nad widnokrzem w trakcie zajęć w terenie.</p>	<p>należących do Drogi Mlecznej;</p> <p>17. analizuje widomą (pozorną) wędrówkę Słońca nad widnokrzem (miejsca wschodu, górowania i zachodu Słońca) na podstawie codziennych obserwacji;</p> <p>18. wskazuje zależność pomiędzy wysokością Słońca nad widnokrzem a porą dnia i roku.</p>
2. Ruch obrotowy Ziemi i jego następstwa (1.2)	<p>19. wyjaśnia, na czym polega ruch obrotowy Ziemi;</p> <p>20. podaje kierunek i czas obrotu Ziemi;</p> <p>21. wymienia skutki ruchu obrotowego Ziemi.</p>	<p>22. wyjaśnia pojęcie: <i>doła</i>;</p> <p>23. wyjaśnia związek między ruchem obrotowym Ziemi a rachubą czasu;</p> <p>24. wymienia rodzaje czasu (słoneczny, strefowy, urzędowy).</p>	<p>25. analizuje mapę stref czasowych;</p> <p>26. wyjaśnia, czym jest międzynarodowa linia zmiany daty;</p> <p>27. podaje przykłady wpływu ruchu obrotowego Ziemi na przyrodę i codzienne życie człowieka.</p>	<p>28. wyjaśnia sposób podziału Ziemi na strefy czasowe;</p> <p>29. wyjaśnia, dlaczego granice stref czasowych przebiegają wzdłuż południków;</p> <p>30. wyjaśnia, jak zmienia się data po przekroczeniu południka 180° przy przekraczaniu go ze wschodu na zachód</p> <p>i zachodu na wschód.</p>	<p>31. określa, w których strefach czasowych znajdują się państwa europejskie;</p> <p>32. określa, jaki jest czas słoneczny na wschód i na zachód od południka, nad którym góruje Słońce;</p> <p>33. oblicza różnicę czasu strefowego między miejscowościami położonymi na tej samej półkuli lub na różnych półkulach.</p>
3. Ruch obiegowy Ziemi (1.3)	<p>34. wyjaśnia, na czym polega ruch obiegowy Ziemi;</p> <p>35. podaje czas trwania ruchu obiegowego</p>	<p>38. wyjaśnia, czym jest rok przestępny;</p> <p>39. określa kąt nachylenia osi Ziemi do płaszczyzny</p>	<p>41. wyjaśnia pojęcia: <i>równonoc wiosenna</i>, <i>równonoc jesienna</i>, <i>przesilenie letnie</i>, <i>przesilenie zimowe</i>;</p>	<p>43. wyjaśnia, dlaczego na naszej planecie występują pory roku;</p> <p>44. podaje miejsca</p>	<p>45. wyjaśnia zależność pomiędzy długością trwania dnia i nocy a miejscami wschodu i zachodu</p>

	<p>Ziemi;</p> <p>36. wymienia skutki ruchu obiegowego Ziemi;</p> <p>37. wymienia daty rozpoczęcia astronomicznych pór roku.</p>	<p>orbity;</p> <p>40. wskazuje na mapie i globusie: równik, zwrotniki, koła podbiegunowe i bieguny;</p>	<p>42. opisuje oświetlenie Ziemi w pierwszych dniach kalendarzowych pór roku;</p>	<p>wschodu i zachodu Słońca oraz czas trwania dnia i nocy w pierwszych dniach</p> <p>astronomicznych pór roku.</p>	<p>Słońca w różnych porach roku;</p> <p>46. wyjaśnia pojęcie: <i>pas zodiaku</i>;</p>
--	---	---	---	--	---

*Q w nawiasie podano numer rozdziału w podręczniku

		<p>1. podaje, na którym równoleżniku promienie słoneczne tworzą kąt prosty z powierzchnią Ziemi w pierwszych dniach kalendarzowych pór roku;</p> <p>2. wyjaśnia pojęcia: <i>dzień i noc polarna</i>, podaje miejsca ich występowania;</p> <p>3. wyjaśnia pojęcie: <i>zenit</i>;</p> <p>4. wyjaśnia, dlaczego w Polsce Słońce nie góruje w zenicie.</p>	<p>5. wyjaśnia pojęcie: <i>górowanie w zenicie</i>;</p> <p>6. wymienia strefy oświetlenia Ziemi.</p>		<p>7. wskazuje znak zodiaku charakterystyczny dla podanej daty.</p>
<p>4. Oświetlenie Ziemi a strefy klimatyczne i krajobrazowe (1.4)</p>	<p>8. wymienia czynniki mające wpływ na ogrzewanie powierzchni Ziemi przez Słońce;</p> <p>9. wymienia strefy oświetlenia Ziemi;</p>	<p>12. wskazuje na mapie równoleżniki będące granicami stref oświetlenia Ziemi;</p> <p>13. podaje konsekwencje zróżnicowanego</p>	<p>16. charakteryzuje strefy oświetlenia Ziemi;</p> <p>17. wskazuje na mapie strefy oświetlenia Ziemi;</p> <p>18. wskazuje na mapie</p>	<p>20. przedstawia związek pomiędzy ilością energii słonecznej docierającej do powierzchni Ziemi a kątem, który tworzą promienie</p>	<p>22. wyjaśnia, dlaczego granice stref krajobrazowych, klimatycznych i roślinnych nie przebiegają wzdłuż równoleżników;</p>

	<p>10. podaje, którędy przebiegają granice między strefami oświetlenia Ziemi;</p> <p>11. podaje przykłady stref klimatycznych i krajobrazowych.</p>	<p>oświetlenia Ziemi w ciągu roku;</p> <p>14. wymienia strefy klimatyczne;</p> <p>15. wymienia strefy krajobrazowe.</p>	<p>strefy klimatyczne i krajobrazowe oraz krótko je charakteryzuje;</p> <p>19. podaje przykłady przyrodniczych konsekwencji zróżnicowania oświetlenia Ziemi.</p>	<p>słoneczne z powierzchnią Ziemi;</p> <p>21. opisuje zależność pomiędzy strefami oświetlenia Ziemi a strefami klimatycznymi, roślinnymi i krajobrazowymi.</p>	<p>23. wyjaśnia, czym jest uśłonecznienie, potrafi odczytywać jego wartości z mapy.</p>
5. Szerokość geograficzna (1.5)	<p>24. wskazuje równoleżniki na mapie i globusie;</p> <p>25. podaje wartości liczbowe, które przyjmują równoleżniki;</p> <p>26. wyjaśnia, który równoleżnik dzieli Ziemię na półkulę północną i południową, wskazuje go na mapie;</p> <p>27. wskazuje na mapie lub globusie półkulę północną i południową;</p> <p>28. podaje, za pomocą których kierunków geograficznych określa się szerokość geograficzną, i jakie ona przyjmuje wartości liczbowe.</p>	<p>29. podaje cechy równoleżników;</p> <p>30. wyjaśnia, o czym informuje szerokość geograficzna;</p> <p>31. określa szerokość geograficzną punktu z dokładnością do 10° (podaje wartość równoleżnika i półkulę);</p> <p>32. prawidłowo zapisuje odczytaną szerokość geograficzną danego punktu;</p> <p>33. podaje, jaką szerokość geograficzną mają: równik, zwrotniki, koła podbiegunowe i bieguny.</p>	<p>34. określa prawidłowo szerokość geograficzną na mapie i globusie z dokładnością do 1°;</p> <p>35. wyjaśnia, dlaczego przy określaniu szerokości geograficznej równika nie podaje się kierunku.</p>	<p>36. objaśnia zależność pomiędzy skalą mapy a dokładnością określania szerokości geograficznej;</p> <p>37. szereguje wskazane miejsca w kolejności od leżącego na najmniejszej lub na największej szerokości geograficznej.</p>	<p>38. wyjaśnia pojęcie: szerokość geograficzna;</p> <p>39. określa prawidłowo szerokość geograficzną na mapie i globusie z dokładnością do 1'.</p>
6. Długość geograficzna (1.6)	<p>40. wskazuje południki na mapie i globusie;</p> <p>41. podaje wartości liczbowe, które przyjmują południki;</p>	<p>43. podaje cechy południków;</p> <p>44. wyjaśnia, o czym informuje długość geograficzna;</p>	<p>46. określa prawidłowo długość geograficzną na mapie i globusie z dokładnością do 1°;</p>	<p>48. objaśnia zależność pomiędzy skalą mapy a dokładnością określania długości</p>	<p>50. wyjaśnia pojęcie: długość geograficzna;</p> <p>51. odczytuje prawidłowo długość geograficzną na</p>

	42. wyjaśnia, które południki dzielą Ziemię na półkulę wschodnią i zachodnią;	45. określa długość geograficzną punktu z dokładnością do 10° (podaje wartość równoleżnika i półkulę);	47. wyjaśnia, dlaczego przy określaniu długości geograficznej południków 0° i 180° nie podaje się kierunku.	geograficznej; 49. szereguje wskazane miejsca w kolejności od leżącego na najmniejszej lub na największej długości geograficznej.	mapie i globusie z dokładnością do 1°.
--	---	--	---	--	--

Plan wynikowy

3

Numer i temat lekcji	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
	1. wskazuje na mapie i globusie półkulę wschodnią lub zachodnią; 2. podaje, za pomocą których kierunków geograficznych określa się długość geograficzną.	3. prawidłowo zapisuje odczytaną długość geograficzną; 4. wymienia południki, przy których nie podaje się kierunków geograficznych.			
7. Rozciągłość równoleżnikowa i południkowa (1.7)	5. wyjaśnia pojęcie: współrzędne geograficzne; 6. określa długość i szerokość geograficzną; 7. wyjaśnia, którą	8. określa położenie punktów na Ziemi za pomocą współrzędnych geograficznych; 9. wyjaśnia pojęcia: rozciągłość	10. wyjaśnia, do czego wykorzystuje się współrzędne geograficzne; 11. oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową na	12. na podstawie podanych współrzędnych geograficznych wskazuje położenie punktów i obszarów na mapach w różnych skalach, rozpoznaje obiekty	14. wyjaśnia wpływ rozciągłości południkowej i równoleżnikowej na cechy przyrodnicze danego regionu (np.

	współrzedną wykorzystuje się do określania rozciągłości południkowej, a którą do rozciągłości równoleżnikowej.	południkowa i rozciągłość równoleżnikowa.	podstawie podanych współrzędnych geograficznych.	geograficzne; 13. wyjaśnia, według zamieszczonej w podręczniku instrukcji <i>Krok po kroku</i> , zasady obliczania rozciągłości południkowej i równoleżnikowej.	Europy).
8. Wyznaczanie współrzędnych geograficznych w terenie (1.8)	15. wskazuje południki i równoleżniki na mapie oraz globusie; 16. odróżnia siatkę kartograficzną od siatki geograficznej.	17. wyjaśnia pojęcia: <i>siatka geograficzna, siatka kartograficzna</i> ; 18. odczytuje współrzędne z mapy; 19. rozpoznaje obiekty na mapie na podstawie współrzędnych geograficznych.	20. wyjaśnia pojęcia: <i>siatka kilometrowa (siatka kwadratów), siatka skorowidzowa</i> ; 21. podaje rodzaje map, na których są wykorzystywane siatki kilometrowa i skorowidzowa; 22. przedstawia sytuacje, w których przydają się urządzenia nawigacji satelitarnej.	23. rozpoznaje siatki wykorzystywane na mapach; 24. analizuje mapę topograficzną własnego regionu; 25. odczytuje współrzędne geograficzne z mapy cyfrowej.	26. stosuje w praktyce urządzenia lokalizacyjne; 27. wyznacza w terenie współrzędne dowolnych punktów (za pomocą mapy lub GPS); 28. wyjaśnia sposób odczytywania współrzędnych geograficznych z mapy cyfrowej.
9. Podsumowanie działu 1	Wiadomości i umiejętności z lekcji 1–8.				
Dział 2. Geografia Europy					
10. Europa – położenie geograficzne, granice i ukształtowanie powierzchni (2.1)	1. wskazuje Europę na mapie świata i globusie; 2. wyjaśnia pojęcia: <i>linia brzegowa, półwysep, wyspa, archipelag, morze, zatoka, cieśnina</i> ;	3. określa położenie Europy względem równika, biegunów, pozostałych kontynentów; 4. wskazuje na mapie granicę Europy;	5. określa położenie Polski na podstawie mapy Europy; 6. podaje nazwy skrajnych punktów Europy i podaje ich współrzędne geograficzne;	8. opisuje przebieg granicy między Europą i Azją, Europą i Afryką; 9. oblicza rozciągłość południkową 10. i równoleżnikową Europy;	11. podaje przykłady wpływu rozciągłości południkowej i równoleżnikowej na cechy przyrodnicze Europy;

			7. opisuje linię brzegową Europy;		12. rozpoznaje na mapie konturowej elementy linii brzegowej Europy;
	<p>13. wskazuje na mapie: największe wyspy, półwyspy, morza i zatoki Europy;</p> <p>14. podaje przykłady: największych nizin, wyżyn i gór Europy;</p> <p>15. podaje nazwę i wysokość najwyższego szczytu Europy.</p>	<p>16. wskazuje na mapie Europy najdalej wysunięte punkty na: N, S, E, W;</p> <p>17. wskazuje na mapie największe formy ukształtowania powierzchni Europy.</p>	<p>18. wymienia w punktach charakterystyczne cechy ukształtowania powierzchni Europy;</p> <p>19. podaje przykłady depresji i wskazuje je na mapie.</p>	<p>20. wskazuje części Europy wydzielone ze względów przyrodniczych, historycznych i politycznych; podaje przykłady państw zaliczanych do tych części;</p> <p>21. opisuje ukształtowanie powierzchni Europy;</p> <p>22. przedstawia, w jaki sposób powstawały góry w Europie, podaje przykłady i wskazuje je na mapie.</p>	<p>23. rozpoznaje na mapie konturowej wybrane formy ukształtowania powierzchni Europy;</p> <p>24. wyjaśnia wpływ ruchów górotwórczych na ukształtowanie powierzchni Europy;</p> <p>25. opisuje typy wybrzeży w Europie.</p>
11. Klimat Europy (2.2)	<p>26. wyjaśnia pojęcie: <i>klimat</i>;</p> <p>27. odczytuje z mapy klimatycznej nazwy stref klimatycznych występujących w Europie;</p> <p>28. wyjaśnia pojęcia: <i>czynniki klimatotwórcze, prąd morski, typ klimatu, kontynentalizm</i>.</p>	<p>29. wymienia czynniki klimatotwórcze decydujące o zróżnicowaniu klimatycznym Europy;</p> <p>30. wymienia i wskazuje na mapie typy klimatów występujących w Europie.</p>	<p>31. opisuje czynniki klimatotwórcze, wyjaśniając ich wpływ na kształtowanie klimatu;</p> <p>32. odróżnia czynniki klimatotwórcze strefowe od astrefowych;</p> <p>33. odczytuje z klimatogramów wartość temperatury powie-</p>	<p>34. charakteryzuje klimaty Europy na podstawie klimatogramów;</p> <p>35. wyjaśnia, na czym polega kontynentalizm klimatu;</p> <p>36. wyjaśnia, czym charakteryzuje się klimat górski.</p>	<p>37. wyjaśnia pojęcie: <i>klimat przejściowy</i>; wymienia cechy i obszar występowania tego klimatu;</p> <p>38. wyjaśnia przyczynę różnic klimatycznych w miejscach położonych na tej samej szerokości lub długości</p>

			trza i opadów typowych dla danej strefy.		geograficznej.
12. Podział polityczny Europy i kraje członkowskie Unii Europejskiej (2.3)	<p>39. podaje przykłady państw w Europie o największej powierzchni i liczbie ludności;</p> <p>40. wyjaśnia, czym jest Unia Europejska;</p> <p>41. podaje nazwę waluty Unii Europejskiej;</p> <p>42. wymienia przykłady państw należących do Unii Europejskiej.</p>	<p>43. wymienia i wskazuje na mapie państwa w Europie o największej powierzchni i liczbie ludności;</p> <p>44. wyjaśnia przyczyny powstania Unii Europejskiej;</p> <p>45. podaje datę wstąpienia Polski do Unii Europejskiej;</p> <p>46. rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej.</p>	<p>47. wyjaśnia termin: <i>państwo</i>;</p> <p>48. wymienia i wskazuje na mapie najmniejsze państwa Europy;</p> <p>49. wymienia przyczyny zmian na mapie politycznej Europy;</p> <p>50. podaje rok rozpoczęcia współpracy gospodarczej i nazwy państw, które ją</p> <p>51. podjęły, co zapoczątkowało integrację europejską;</p> <p>52. przedstawia korzyści wynikające z obecności Polski w Unii Europejskiej.</p>	<p>53. wyjaśnia pojęcia: <i>terytorium zależne</i>, <i>region autonomiczny</i>, podaje przykłady;</p> <p>54. opisuje zmiany granic w Europie po II wojnie</p> <p>55. światowej i wskazuje ich przyczyny;</p> <p>56. przedstawia główne instytucje Unii Europejskiej, ich zadania i siedziby.</p>	<p>57. wymienia i wskazuje na mapie państwa członkowskie Unii Europejskiej i państwa Europy, które do Unii Europejskiej nie należą;</p> <p>58. wyjaśnia pojęcia: <i>strefa Schengen</i>, <i>strefa euro</i>, podaje i wskazuje na mapie przykłady państw należących do tych stref;</p> <p>59. wyjaśnia, czym jest <i>brexit</i>;</p> <p>60. przedstawia rolę Unii Europejskiej w przemianach społecznych i gospodarczych kontynentu.</p>
13. Ludność Europy (2.4)	<p>61. podaje liczbę ludności w Europie;</p> <p>62. wymienia czynniki decydujące o liczbie ludności danego regionu;</p> <p>63. wyjaśnia pojęcia: <i>przyrost naturalny</i>, <i>migracje</i>, <i>gęstość zaludnienia</i>;</p> <p>64. odczytuje informacje demograficzne z</p>	<p>65. wyjaśnia pojęcia: <i>emigracja</i> <i>i imigracja</i>, <i>saldo migracji</i>;</p> <p>66. podaje przyczyny malejącej liczby ludności w Europie;</p> <p>67. wymienia kraje ze starzejącym się społeczeństwem;</p> <p>68. podaje przykłady państw w Europie o małej i</p>	<p>69. wyjaśnia, czym jest <i>demografia</i>;</p> <p>70. opisuje zmiany liczby ludności w Europie</p> <p>w ostatnich latach;</p> <p>71. potrafi obliczyć gęstość zaludnienia;</p> <p>72. wymienia i wskazuje na mapie obszary o małej i dużej gęstości zaludnienia</p>	<p>73. opisuje rozmieszczenie ludności w Europie;</p> <p>74. analizuje mapę rozmieszczenia ludności i poszukuje przyczyn różnic w gęstości zaludnienia różnych obszarów Europy;</p> <p>75. omawia przyczyny i skutki starzenia się społeczeństw</p>	<p>76. wyjaśnia przyczyny i konsekwencje zróżnicowania</p> <p>77. demograficznego ludności Europy;</p> <p>78. ocenia społeczno-ekonomiczne i kulturowe konsekwencje migracji na obszarze Europy;</p>

	wykresów i tabel.	dużej gęstości zaludnienia.	w Europie;	Europy;	
--	-------------------	-----------------------------	------------	---------	--

Numer i temat lekcji	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobłą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
			1. wyjaśnia, czym jest przyrost rzeczywisty, potrafi go obliczyć; 2. wymienia główne przyczyny i skutki starzenia się społeczeństw w Europie; 3. wymienia główne religie i grupy językowe występujące w Europie.	4. analizuje dane statystyczne, przeprowadza obliczenia demograficzne dotyczące przyrostu demograficznego i formułuje wnioski; 5. opisuje zróżnicowanie językowe i wyznaniowe w Europie.	6. przyjmuje postawę szacunku i zrozumienia innych kultur przy zachowaniu poczucia wartości dziedzictwa kulturowego własnego kraju.
14. Porównanie europejskich metropolii: Paryża i Londynu (2.5)	7. wyjaśnia pojęcia: <i>miasto, urbanizacja</i> ; 8. wskazuje na mapie Europy: Londyn i Paryż.	9. wymienia czynniki miastotwórcze; 10. wymienia funkcje miast; 11. podaje podstawowe informacje na temat Paryża i Londynu; 12. charakteryzuje krajobraz wielkomiejski.	13. opisuje czynniki decydujące o rozwoju miasta, podaje przykłady miast o różnych funkcjach; 14. wyjaśnia pojęcie: <i>aglomeracja</i> ; 15. wskazuje zalety i wady życia w wielkim mieście.	16. wyjaśnia pojęcie: <i>obszar metropolitalny</i> ; 17. opisuje położenie, czynniki rozwoju, komunikację Paryża i Londynu.	18. określa podobieństwa i różnice między wielkimi miastami Europy: Londynem i Paryżem; 19. wyjaśnia przyczyny i konsekwencje zróżnicowania demograficznego europejskich

					metropolii.
15. Zróźnicowanie źródeł energii w krajach europejskich (2.6)	<p>20. wyjaśnia, czym są źródła energii;</p> <p>21. wyjaśnia pojęcia: <i>surowce odnawialne, surowce nieodnawialne, alternatywne źródła energii, energia geotermalna;</i></p> <p>22. wyjaśnia, jak powstaje smog.</p>	<p>23. rozpoznaje i klasyfikuje źródła energii (odnawialne i nieodnawialne);</p> <p>24. wymienia rodzaje elektrowni ze względu na surowiec wykorzystywany do produkcji energii (np. ciepłne, hydroelektrownie, jądrowe, wiatrowe, geotermalne);</p> <p>25. podaje przykłady wpływu działalności człowieka na środowisko.</p>	<p>26. wyjaśnia, czym są OZE;</p> <p>27. wskazuje państwa wykorzystujące surowce odnawialne, a także energetykę jądrową;</p> <p>28. wymienia wady i zalety stosowania różnych źródeł energii;</p> <p>29. odczytuje informacje dotyczące energii elektrycznej z wykresów i map.</p>	<p>30. opisuje wykorzystanie źródeł energii na przykładzie: Polski, Niemiec, Norwegii, Francji, Danii, Islandii;</p> <p>31. wymienia i wskazuje na mapie miejsca wydobycia surowców energetycznych Europy;</p> <p>32. podaje przykłady wykorzystania OZE w indywidualnych gospodarstwach domowych.</p>	<p>33. na podstawie map i danych statystycznych wykazuje związek między cechami środowiska przyrodniczego wybranych krajów Europy a wykorzystaniem różnych źródeł energii;</p> <p>34. podaje i wyjaśnia przykłady zwiększającego się udziału OZE w produkcji energii elektrycznej;</p> <p>35. przedstawia, na czym polega polityka zrównoważonego rozwoju.</p>
16. Islandia – wyspa wulkanów i trzęsień ziemi (2.7)	<p>36. wskazuje na mapie Islandię;</p> <p>37. wyjaśnia pojęcia: <i>litosfera, płyta litosfery;</i></p> <p>38. wymienia zjawiska, które zachodzą na granicy płyt tektonicznych.</p>	<p>39. wyjaśnia pojęcia: <i>wulkan, trzęsienia ziemi, gejzer, magma, lawa, energia geotermalna;</i></p> <p>40. podaje cechy charakterystyczne krajobrazu Islandii.</p>	<p>41. opisuje położenie Islandii na podstawie mapy;</p> <p>42. przedstawia konsekwencje położenia obszaru na granicy płyt litosfery;</p> <p>43. podaje przykłady niszczącej działalności wulkanów.</p>	<p>44. wyjaśnia, dlaczego Islandia jest wyspą wulkaniczną;</p> <p>45. analizuje mapy płyt litosfery oraz obszarów trzęsień ziemi i wulkanizmu;</p> <p>46. opisuje atrakcje turystyczne Islandii.</p>	<p>47. opisuje zależność pomiędzy ruchem płyt tektonicznych a występowaniem wulkanów i trzęsień ziemi;</p> <p>48. wyjaśnia, w jaki sposób wulkany mogą wpływać na działalność człowieka;</p> <p>49. analizuje zalety i wady izolacji wyspy.</p>

<p>17. Nowoczesny przemysł i usługi we Francji (2.8)</p>	<p>50. wskazuje na mapie Francję; 51. wyjaśnia pojęcie: <i>gospodarka</i>; 52. wymienia sektory gospodarki; 53. przedstawia, na czym polega handel międzynarodowy; 54. wymienia przykłady urzędzeń <i>high-tech</i> codziennego użytku.</p>	<p>55. opisuje na podstawie mapy położenie Francji; 56. wyjaśnia, czym zajmuje się przemysł, rolnictwo i usługi; 57. wyjaśnia pojęcia: <i>eksport, import</i>; 58. odczytuje informacje dotyczące gospodarki z wykresów, diagramów; 59. wskazuje sektor gospodarki, który ma największe znaczenie dla rozwoju Francji.</p>	<p>60. wymienia podstawowe cechy krajobrazu Francji; 61. definiuje pojęcia: <i>produkt krajowy brutto, struktura zatrudnienia</i>; 62. przedstawia podział przemysłu ze względu 63. na stosowane technologie; 64. wymienia czynniki wpływające na powstanie i rozwój technopolis; 65. wymienia produkty, z których słynie Francja; 66. wymienia popularne we Francji miejsca turystyczne.</p>	<p>67. opisuje cechy środowiska przyrodniczego Francji; 68. wyjaśnia pojęcia: <i>przemysł high-tech, technopolis</i>; 69. podaje przykłady okręgów przemysłowych (technopolis) we Francji i na świecie; 70. opisuje cechy przemysłu Francji; 71. charakteryzuje kulturę Francji i turystykę w tym kraju.</p>	<p>72. wyjaśnia pojęcie: <i>terytorium zależne</i>, podaje przykłady terytoriów zależnych Francji; 73. analizuje mapę Francji i porównuje ten kraj z Polską pod względem wielkości, liczby ludności, położenia geograficznego i wybranych cech przyrodniczych; 74. przedstawia znaczenie nowoczesnego przemysłu i usług w gospodarce na przykładzie Francji.</p>
<p>18. Rolnictwo Danii i Węgier – podobieństwa i różnice (2.9)</p>	<p>75. wskazuje Danię i Węgry na mapie Europy; 76. przedstawia, czym zajmuje się rolnictwo; 77. wymienia czynniki decydujące o rozwoju rolnictwa; 78. podaje przykłady produktów spożywczych typowych dla Danii i Węgier.</p>	<p>79. określa na podstawie mapy położenie Danii i Węgier; 80. podaje przykłady czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych rozwoju rolnictwa; 81. wyjaśnia pojęcia: <i>plony, struktura użytkowania ziemi, użytki rolne</i>.</p>	<p>82. wymienia podstawowe elementy środowiska przyrodniczego Danii i Węgier; 83. wskazuje czynniki rozwoju rolnictwa w Danii i na Węgrzech; 84. wymienia kierunki rozwoju rolnictwa Danii i Węgier;</p>	<p>86. opisuje środowisko przyrodnicze Danii i Węgier; 87. charakteryzuje rolnictwo Danii; 88. charakteryzuje rolnictwo Węgier; 89. przedstawia wpływ klimatu, typów gleb i ukształtowania powierzchni na rozwój rolnictwa Węgier i Danii.</p>	<p>90. porównuje cechy rolnictwa obu państw (główne uprawy, chów zwierząt, eksportowane produkty rolne, poziom zatrudnienia, nowoczesność produkcji rolnej); 91. przedstawia rekordy duńskiego i węgierskiego rolnictwa.</p>

			85. wskazuje typowe produkty eksportowe obu państw.		
19. Turystyka w Europie Południowej (2.10)	<p>92. wyjaśnia, kogo uważa się za turystę;</p> <p>93. wyjaśnia pojęcie: <i>turystyka</i>;</p> <p>94. wymienia korzystne czynniki dla rozwoju turystyki;</p> <p>95. podaje przykłady krajów Europy Południowej.</p>	<p>96. wyjaśnia, czym jest atrakcyjność turystyczna miejsc/obszarów;</p> <p>97. wyjaśnia, czym są walory turystyczne;</p> <p>98. wskazuje na mapie kraje Europy Południowej;</p> <p>99. wyjaśnia, dlaczego w Europie Południowej rozwija się turystyka.</p>	<p>100. wyjaśnia pojęcie: infrastruktura turystyczna;</p> <p>101. wymienia walory przyrodnicze Europy Południowej;</p> <p>102. wymienia walory kulturowe Europy Południowej.</p>	<p>103. charakteryzuje walory przyrodnicze Europy Południowej;</p> <p>104. rozpoznaje na zdjęciach charakterystyczne zabytki Europy Południowej;</p> <p>105. opisuje zależność między klimatem a rozwojem turystyki;</p> <p>106. opisuje zależność pomiędzy rozwojem turystyki a dostępnością komunikacyjną;</p> <p>107. określa korzyści i zagrożenia wynikające z dużego ruchu turystycznego w Europie Południowej.</p>	<p>109. zauważa zależność między rozwojem turystyki w Europie Południowej a warunkami przyrodniczymi oraz dziedzictwem kultury śródziemnomorskiej ;</p> <p>110. wymienia walory turystyczne krajów alpejskich;</p> <p>111. świadomie prowadzi dyskusję na temat odpowiedzialnej turystyki.</p>
20. Podsumowanie działu 2	Wiadomości i umiejętności z lekcji 10–19.				

	Wymagania na ocenę				
Numer i temat	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą

lekcji
Dział 3. Sąsiedzi Polski

Uczeń:

<p>21. Przemiany w przemyśle niemieckim na przykładzie Nadrenii Północnej-Westfalii (3.1)</p>	<p>1. wskazuje Niemcy na mapie Europy; 2. podaje nazwę stolicy Niemiec, wymienia kraje sąsiadujące z Niemcami; 3. wyjaśnia pojęcie: <i>przemysł</i>.</p>	<p>4. określa położenie Niemiec na podstawie mapy, wymienia krainy geograficzne, najdłuższe rzeki; 5. wyjaśnia pojęcie: <i>struktura przemysłu</i>; 6. wymienia przykłady produktów eksportowanych z Niemiec.</p>	<p>7. wymienia charakterystyczne cechy środowiska przyrodniczego Niemiec; 8. wskazuje na mapie region Nadrenii Północnej-Westfalii; 9. podaje przyczyny zmian w niemieckim przemyśle; 10. wymienia cechy niemieckiego przemysłu; 11. wskazuje przykłady sposobów ponownego wykorzystania obiektów i terenów poprzemysłowych; 12. odczytuje informacje dotyczące przemysłu z diagramów, wykresów.</p>	<p>13. wymienia cechy gospodarki Niemiec; 14. podaje przyczyny rozwoju gospodarki w Zagłębiu Ruhry; 15. wyjaśnia, na czym polega restrukturyzacja przemysłu; 16. opisuje zmiany w niemieckim przemyśle, wyjaśnia, czym jest tzw. czwarta rewolucja przemysłowa (<i>przemysł 4.0</i>).</p>	<p>17. opisuje przemiany struktury przemysłu Niemiec na przykładzie Nadrenii Północnej-Westfalii; 18. określa różnicę między obecną i dawną strukturą przemysłu w Niemczech; 19. wskazuje na potrzebę kształtowania dobrych relacji polsko-niemieckich; 20. wyjaśnia pojęcie: <i>Ruhrpolen</i>.</p>
<p>22. Dziedzictwo kulturowe Litwy i Białorusi (3.2)</p>	<p>21. wskazuje Litwę i Białoruś na mapie Europy; 22. podaje podstawowe informacje geograficzne na</p>	<p>23. opisuje położenie geograficzne Białorusi i Litwy; 24. wyjaśnia pojęcie: <i>dziedzictwo kulturowe</i>;</p>	<p>26. przedstawia rys historyczny dotyczący granic i wzajemnych relacji między Polską a omawianymi</p>	<p>30. przedstawia informacje dotyczące polityki międzynarodowej Litwy i Białorusi; 31. projektuje trasę</p>	<p>32. porównuje środowisko geograficzne Białorusi i Litwy; 33. charakteryzuje relacje Polski z</p>

	temat Litwy i Białorusi.	25. wymienia główne atrakcje turystyczne tych krajów.	27. opisuje środowisko przyrodnicze oraz atrakcje turystyczne Litwy i Białorusi; 28. wskazuje cechy środowiska przyrodniczego stanowiące podstawę rozwoju turystyki; 29. planuje wycieczkę zagraniczną.	wycieczki po Litwie i Białorusi uwzględniającej wybrane walory środowiska przyrodniczego i kulturowego.	Białorusią i Litwą.
23. Środowisko przyrodnicze oraz atrakcje turystyczne Czech i Słowacji (3.3)	34. wskazuje Czechy i Słowację na mapie Europy; 35. przedstawia podstawowe informacje geograficzne na temat Czech i Słowacji.	36. opisuje położenie geograficzne Czech i Słowacji; 37. wymienia główne atrakcje turystyczne tych państw; 38. wyjaśnia, dlaczego Polacy są najliczniejszą grupą turystów na terenie Czech i Słowacji.	39. opisuje środowisko przyrodnicze oraz atrakcje turystyczne Czech i Słowacji; 40. wskazuje cechy środowiska przyrodniczego Czech i Słowacji stanowiące podstawę rozwoju turystyki; 41. wyjaśnia pojęcie: <i>cieplice</i> ; 42. opisuje Morawski Kras.	43. przedstawia przykłady atrakcji turystycznych oraz rekreacyjno-sportowych Czech i Słowacji; 44. wskazuje Pragę jako główny ośrodek przyciągający turystów do Czech, a także wybrane obiekty i imprezy kulturowe stanowiące ważne atrakcje turystyczne tego państwa.	45. porównuje środowisko geograficzne Czech i Słowacji; 46. charakteryzuje relacje Polski z południowymi sąsiadami.
24. Zróznicowanie przyrodnicze i gospodarcze Rosji (3.4)	47. wskazuje Rosję na mapie Europy; 48. przedstawia podstawowe informacje geograficzne dotyczące Rosji;	51. opisuje położenie Rosji na podstawie mapy; 52. oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową;	55. wymienia i wskazuje na mapie: największe niziny, wyżyny, najwyższe góry, najwyższy szczyt (zna jego wysokość),	59. wymienia konsekwencje dużej rozciągłości południkowej i równoleżnikowej Rosji;	63. charakteryzuje gospodarkę Rosji na podstawie map tematycznych i danych źródłowych; 64. na podstawie danych

	<p>49. odczytuje z mapy nazwy stref klimatycznych</p> <p>i krajobrazowych występujących w Rosji;</p> <p>50. wyjaśnia pojęcia: <i>Syberia, tajga, tundra.</i></p>	<p>53. wymienia strefy klimatyczne i krajobrazowe Rosji;</p> <p>54. podaje przykłady surowców mineralnych występujących na terenie Rosji.</p>	<p>najdłuższe rzeki, największe i najgłębsze jezioro Rosji;</p> <p>56. wyjaśnia pojęcie:</p> <p>wieloletniej zmarzliny;</p> <p>57. wymienia rosyjskie surowce mineralne i wskazuje na mapie miejsca ich występowania;</p> <p>58. wyjaśnia pojęcie: <i>kolej transsyberyjska.</i></p>	<p>60. charakteryzuje strefy klimatyczne i krajobrazowe Rosji;</p> <p>61. opisuje strukturę PKB Rosji;</p> <p>62. przedstawia mocne strony gospodarki Rosji.</p>	<p>statystycznych przedstawia sytuację demograficzną</p> <p>i wskazuje problemy społeczne oraz polityczne Rosji;</p> <p>65. przedstawia zmiany</p> <p>na mapie politycznej Rosji;</p> <p>66. opisuje stosunki Rosji z Polską i Europą.</p>
<p>25. Problemy polityczne, społeczne i gospodarcze Ukrainy (3.5)</p>	<p>67. wskazuje Ukrainę na mapie Europy;</p> <p>68. przedstawia podstawowe informacje geograficzne dotyczące Ukrainy.</p>	<p>69. opisuje położenie geograficzne Ukrainy;</p> <p>70. wymienia problemy społeczne, polityczne</p> <p>i gospodarcze Ukrainy.</p>	<p>71. wymienia przyczyny problemów społecznych, politycznych i gospodarczych Ukrainy;</p> <p>72. charakteryzuje sytuację gospodarczą Ukrainy (w tym: przemysł wydobywczy, przetwórczy i rolnictwo);</p> <p>73. wyjaśnia pojęcie: <i>aneksja</i></p> <p><i>Krymu.</i></p>	<p>74. wyjaśnia wpływ niedawnej przeszłości na strukturę ludnościową oraz wynikające z tego problemy społeczne;</p> <p>75. dostrzega możliwości</p> <p>i zagrożenia rozwoju tego kraju.</p>	<p>76. analizuje sytuację demograficzną i trudności wynikające z malejącego przyrostu rzeczywistego na Ukrainie;</p> <p>77. charakteryzuje relacje Polski z Ukrainą;</p> <p>78. wyjaśnia wpływ Rosji, jako wielkiego sąsiada, na politykę i gospodarkę Ukrainy – opisuje aktualny stan relacji obu państw.</p>
<p>26. Podsumowanie działu 3</p>	<p>Wiadomości i umiejętności z lekcji 21–25.</p>				

KLASA 7

Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
Dział 1. Położenie i środowisko przyrodnicze Polski					
1. Położenie geograficzne Polski	<ul style="list-style-type: none"> wskazać położenie Polski na mapie Europy; wymienić sąsiadów Polski; wymienić cechy położenia Polski; wymienić skrajne punkty terytorium Polski; nazwać województwa i ich stolice. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić wszystkie województwa i ich stolice; podać przykłady konsekwencji rozciągłości południkowej i równoleżnikowej Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i wskazać na mapie województwa; wymienić i wskazać na mapie sąsiadów Polski; wymienić konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i wskazać na mapie województwa i ich stolice; scharakteryzować konsekwencje wynikające z rozciągłości południkowej i równoleżnikowej Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i wskazać na mapie województwa i miasta będące siedzibami władz samorządowych; obliczać rozciągłość południkową i równoleżnikową Polski.
2. Przeszłość geologiczna Polski	<ul style="list-style-type: none"> wskazać struktury geologiczne występujące w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> korzystając z atlasu nazwać ery, w jakich powstały poszczególne struktury geologiczne; wskazać i nazwać struktury geologiczne powstałe w poszczególnych orogenezach. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia geologiczne na terenie Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> wykazać związki między wydarzeniami geologicznymi a zróżnicowaniem ukształtowania terenu. 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować na podstawie map i wykresów budowę geologiczną poszczególnych regionów Polski.
3. Łądogłód i polskie pojezierza	<ul style="list-style-type: none"> wymienić nazwy zlodowaceń i wskazać ich zasięg na mapie. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić formy powstałe w wyniku akumulacyjnej i erozyjnej działalności łądogłodu. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić uwarunkowania zlodowaceń w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić genezę wybranych form polodowcowych; określić możliwość występowania form polodowcowych w najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić cechy charakterystyczne rzeźby młodo- i starogłacialnej oraz wskazać rejony ich występowania w Polsce.

4. Bogactwo skał i mineralów	<ul style="list-style-type: none"> wymienić różne typy skał i mineralów występujące w Polsce; wymienić przykłady wykorzystania skał i surowców mineralnych w działalności człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i wskazać rejonów występowania poszczególnych surowców mineralnych. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać na podstawie mapy rozmieszczenie surowców mineralnych w Polsce; sklasyfikować skały występujące w Polsce ze względu na ich genezę; określić znaczenie gospodarcze surowców mineralnych. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać surowce mineralne występujące w najbliższej okolicy, ocenia ich przydatność; określić zasobność Polski w surowce mineralne na tle Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić zróżnicowanie występowania skał i złóż surowców mineralnych w Polsce z uwzględnieniem budowy geologicznej.
Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Uczeń potrafi:					
5. Klimat Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienić czynniki kształtujące klimat w Polsce; nazwać masy powietrza wpływające na klimat; wymienia termiczne pory roku. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić cechy klimatu Polski, określić rodzaj pogody związanej z poszczególnymi masami powietrza. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić sposób powstawania frontów atmosferycznych; omówić cechy klimatu Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> określić zmiany pogody wynikające z przemieszczania się frontów atmosferycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować klimat Polski na tle klimatu Europy scharakteryzować czynniki wpływające na zmienność pogody w Polsce.
6. Zróżnicowanie warunków klimatycznych w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> wymienić czynniki wpływające na zróżnicowanie warunków klimatycznych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić na podstawie map klimatycznych zróżnicowanie rozkładu temperatur, opadów, długości trwania okresu wegetacyjnego w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać formy działalności człowieka uzależnione od warunków klimatycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować zależności między warunkami klimatycznymi a rolnictwem, turystyką i transportem. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić cechy charakterystyczne klimatu własnego regionu na tle Polski.
7. Sieć rzeczna Polski	<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie wybrane obiekty hydrologiczne w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> nazwać i wskazać na mapie główne dorzecza i zlewiska w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać cechy sieci rzecznej w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować dorzecza Wisły i Odry. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać różnice między dorzeczami Wisły i Odry na tle innych rzek Europy.
8. Polskie lasy	<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie obszary Polski charakteryzujące się największą i najmniejszą lesistością. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić rodzaje lasów. 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować poszczególne rodzaje lasów ze względu na skład gatunkowy i siedlisko. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić zależności między warunkami klimatycznymi a szatą roślinną; porównać zbiorowiska leśne w różnych częściach Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika lesistości w Polsce oraz na tle Europy; ocenić potrzebę racjonalnej gospodarki leśnej.
9. Gleby Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienić czynniki 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie rejonów 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować wybrane 	<ul style="list-style-type: none"> ocenić wartość użytkową 	<ul style="list-style-type: none"> dokonać analizy prostego

	glebotwórcze; • wyjaśnić znaczenie gospodarcze gleb.	występowania poszczególnych typów gleb.	typy gleb.	gleb w Polsce; • omówić genezę wybranych typów gleb.	profilu glebowego.
10. Morze Bałtyckie	• wymienić cechy geograficzne Morza Bałtyckiego.	• opisać położenie Bałtyku, zróżnicowanie linii brzegowej, główne cechy tego środowiska morskiego.	• omówić cechy fizyczne wód Bałtyku i ich zależność od warunków przyrodniczych; • wskazać państwa nadbałtyckie ze stolicami.	• wyjaśnić zróżnicowanie zasolenia i termiki wód Bałtyku; • określić znaczenie Bałtyku dla regionu; • omówić przebieg granicy morskiej Polski.	• wskazać czynniki wpływające na degradację środowiska Morza Bałtyckiego i przedstawić sposoby poprawy warunków.
Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
11. Stan środowiska	• wymienić zmiany, jakie w środowisku naturalnym wywołuje rozwój gospodarczy.	• podać przykłady działań, które należy podjąć, aby chronić przyrodę Polski.	• wyjaśnić znaczenie terminów: segregacja odpadów, recykling.	• omówić wpływ działalności człowieka na atmosferę, wody i gleby.	• opisać mechanizm powstawania kwaśnych opadów i wymienić skutki na przyrodę i działalność człowieka.
12. Ochrona przyrody	• wymienić podstawowe formy ochrony przyrody w Polsce; • lokalizować na mapie wybrane parki narodowe.	• lokalizować na mapie wszystkie parki narodowe w Polsce; • omówić przyrodę w wybranych parkach narodowych.	• wymienić formy ochrony przyrody i wyjaśnić różnice między nimi; • podać przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych i pomników przyrody występujących w pobliżu miejsca zamieszkania.	• opisać zasady rozwoju zrównoważonego.	• omówić akty prawne, na podstawie których przyroda w Polsce podlega ochronie.
13. Podsumowanie działu					
Dział 2. Ludność Polski					
14. Ludność Polski na tle Europy i świata	• korzystając z danych statystycznych, odczytać liczbę ludności Polski i innych krajów w różnych	• porównać liczbę ludności Polski z innymi krajami Europy; • zdefiniować	• wykonać prosty wykres zmian liczby ludności Polsce; • obliczyć współczynnik przyrostu naturalnego	• omówić tendencje zmian liczby ludności Polski; • podać przyczyny ubytku ludności Polski i Europy	• prognozować zmiany liczby ludności Polski i Europy; • podać skutki zmiany

	okresach; • zdefiniować przyrost naturalny i rzeczywisty	współczynnik przyrostu naturalnego	dowolnego kraju; • podać przyczyny wzrostu populacji Polski i Europy	na początku XX w.	liczby ludności Polski i Europy.
15. Rozmieszczenie ludności Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienić przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki osadnicze; zdefiniować gęstość zaludnienia. 	<ul style="list-style-type: none"> odczytywać dane z mapy gęstości zaludnienia Polski i Europy; porównać gęstość zaludnienia Polski z innymi krajami Europy; zdefiniować ekumenę. 	<ul style="list-style-type: none"> porównać mapę gęstości zaludnienia wg powiatów i gmin w Polsce oraz ocenić zakres informacji prezentowanych na każdej z nich; obliczyć gęstość zaludnienia dla dowolnego obszaru. 	<ul style="list-style-type: none"> podać przyczyny rozwoju populacji najgęściej zaludnionych regionów Polski i Europy; wskazać przyczyny rozwoju wielkich ośrodków miejskich w Europie; zaprezentować gęstość zaludnienia własnego regionu i porównać do średniej wartości w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać analogie i odmienności w procesach osadniczych w Polsce i innych krajach europejskich; porównać na przykładach zalety i wady dla rozwoju demograficznego populacji położonych w centrum i na peryferiach regionu lub kraju.
Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
16. Rozwój ludności w Polsce i w Europie	<ul style="list-style-type: none"> odczytać z wykresów wielkość przyrostu naturalnego; zdefiniować wyż i niż demograficzny; wskazać na mapie prezentującej poziom współczynnika naturalnego te województwa, w których jest on najwyższy i najniższy. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać na wykresach okresy wyżów i niżów demograficznych; zdefiniować współczynnik urodzeń i zgonów; podać przykłady województw o najniższym i najwyższym przyroście naturalnym. 	<ul style="list-style-type: none"> wykonać prosty wykres zmian ruchu naturalnego ludności w Polsce; wskazać okresy występowania w Polsce niżów i wyżów demograficznych; przedstawić na mapie zróżnicowanie wielkości przyrostu naturalnego w Polsce według województw. 	<ul style="list-style-type: none"> określić przyczyny występowania wyżów i niżów demograficznych; analizować zmiany wartości przyrostu naturalnego Polski; zdefiniować kompensacyjny wyż demograficzny; podać przyczyny zróżnicowania wielkości przyrostu naturalnego w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> analizować zmiany wartości przyrostu naturalnego własnego regionu; ocenić skuteczność działań władz różnych krajów europejskich w zakresie zwiększenia dzietności; na dowolnych przykładach określić skutki społeczne i gospodarcze wysokiego i niskiego przyrostu naturalnego (na poziomie województw i krajów).

17. Struktura płci i wieku mieszkańców Polski	<ul style="list-style-type: none"> • odczytać z piramidy wieku i płci liczebność danej grupy wiekowej; • określić, jakie dane można odczytać z piramidy wieku i płci; • zdefiniować współczynnik feminizacji; • zdefiniować pojęcie przeciętne trwanie życia. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na piramidzie wieku i płci przedziały wiekowe ludności w wieku produkcyjnym; • odczytać z piramidy wieku i płci przedziały wiekowe w których przeważają w polskim społeczeństwie kobiety i mężczyźni; • wyjaśnić zjawisko nadumieralności mężczyzn. 	<ul style="list-style-type: none"> • obliczyć współczynnik feminizacji dla dowolnego województwa lub kraju • wykonać prosty wykres zmian współczynnika feminizacji w Polsce po II wojnie światowej • analizować piramidę wieku i płci i na jej podstawie porównać liczebność grupy ludności w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym 	<ul style="list-style-type: none"> • określić przyczyny zmian współczynnika feminizacji w Polsce; • porównać piramidy wieku i płci Polski z innymi krajów europejskich i ocenić stopień dojrzałości społeczeństw; • wskazać w Europie kraje o młodym społeczeństwie i kraje ze starzejącą się populacją; • wykonać uproszczoną piramidę wieku i płci dla Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenić znaczenie imigracji dla populacji społeczeństw starzejących się; • przedstawić skutki społeczne i kulturowe imigracji do państw o starzejącym się społeczeństwie; • przedstawić strukturę wieku i płci własnej miejscowości (regionu) i ocenić ją (społeczeństwo młode, dojrzałe, starzejące się).
Temat lekcji	<p style="text-align: center;">Ocena dopuszczająca Ocena dostateczna Ocena dobra Ocena bardzo dobra Ocena celująca</p> <p style="text-align: center;">Uczeń potrafi:</p>				
18. Zróżnicowanie społeczne ludności Polski i Europy	<ul style="list-style-type: none"> • odczytać z wykresów kołowych strukturę ludności; • zdefiniować pojęcia mniejszość narodowa i etniczna; • podać przykłady grup etnicznych i mniejszości narodowych w Polsce; • wymienić religie i wyznania istniejące w Polsce; • zdefiniować analfabetyzm. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić mniejszości narodowe i etniczne w Polsce; • wskazać na mapie zasięg głównych religii i wyznań w Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić i wskazać na mapie mniejszości narodowe i etniczne oraz główne grupy etnograficzne w Polsce; • zdefiniować analfabetyzm funkcjonalny; • omówić poziom wykształcenia społeczeństwa Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> • podać przyczyny rozmieszczenia mniejszości narodowych w Polsce; • podać przykłady krajów wielonarodowych w Europie; • potrafi wymienić i wskazać na mapie kraje o zróżnicowanej strukturze wyznaniowej; • potrafi wskazać w Europie kraje w których mieszka duża liczba wyznawców 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić skutki społeczne uznania Ślązaków za grupę etniczną w Polsce; • wskazać przykłady wpływu mniejszości narodowych i grup etnicznych na rozwój kultury narodowej; • przedstawić wady i zalety dużego zróżnicowania religijnego wybranego kraju Europy;

				islamu; • omówić zmiany, jakie zachodzą w poziomie wykształcenia mieszkańców Polski i innych krajów Europy.	• porównać poziom wykształcenia statystycznego Polaka i Europejczyka.
19. Praca i bezrobocie	<ul style="list-style-type: none"> • odczytać z wykresów kołowych strukturę zatrudnienia ludności; • zdefiniować pojęcia bezrobocia i prywatyzacji. 	<ul style="list-style-type: none"> • zdefiniować pojęcia stopy bezrobocia i ludności aktywnej zawodowo; • wymienić województwa, regiony Polski, w których bezrobocie jest najwyższe i najniższe. 	<ul style="list-style-type: none"> • podać przyczyny bezrobocia w Polsce; • przedstawić na mapie zróżnicowanie poziomu bezrobocia w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić zmiany, jakie zaszły w strukturze zatrudnienia w Polsce po II wojnie światowej; • porównać strukturę zatrudnienia w Polsce i w innych krajach Europy; • analizować wskaźnik bezrobocia w różnych skalach przestrzennych. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać strukturę zatrudnienia w regionie zamieszkania ze strukturą krajową i europejską oraz wskazać przewagi lub zapóźnienia; • wskazać i ocenić sposoby rozwiązywania problemu bezrobocia w Polsce i w Europie.
Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
20. Migracje w Polsce i w Europie	<ul style="list-style-type: none"> • zdefiniować pojęcia migracji, emigranta i imigranta; • podać przykładów krajów, w których istnieją skupiska Polonii. 	<ul style="list-style-type: none"> • zdefiniować pojęcie salda migracji; • podać przykłady fal migracyjnych w Polsce; • przedstawić na mapie rozmieszczenie Polonii na świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić przyczyny migracji; • przedstawić na mapie rozmieszczenie migracji; • wymienić kraje, do których najczęściej wyjeżdżają Polacy; • wymienić kraje, z których najczęściej przyjeżdżają do Polski imigranci. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić rozmieszczenie migracji; • omówić konsekwencje migracji. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać dawne i współczesne migracje Polaków; • porównać migracje Polaków z migracjami w Europie.

21. Urbanizacja Polski na tle Europy	<ul style="list-style-type: none"> wymienić przyczyny migracji ze wsi do miast; zdefiniować pojęcia urbanizacja i aglomeracja. 	<ul style="list-style-type: none"> zdefiniować pojęcia suburbanizacja, aglomeracja monocentryczna i aglomeracja policentryczna (konurbacja); podać przykłady aglomeracji monocentrycznej oraz policentrycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> porównać poziom urbanizacji Polski z innymi krajami Europy; wskazać na mapie największe aglomeracje Polski i Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> analizować zmiany w osadnictwie wiejskim i miejskim; potrafi wymienić przykłady krajów o najwyższym i najniższym poziomie urbanizacji w Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> analizować przestrzenny rozwój przykładowego miasta; porównać procesy urbanizacyjne zachodzące w Polsce i w innych krajach Europy.
22. Polskie miasta	<ul style="list-style-type: none"> wymienić główne funkcje miasta; wymienić przyczyny rozwoju miast w Polsce; wymienić 5 największych miast Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> podać przykłady rozwoju miast w dogodnych warunkach przyrodniczych; wymienić i wskazać na mapie główne miasta Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać funkcję wybranych miast Polski i Europy; analizować sieć miejską Polski i porównać ją siecią miast w Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> określić, które z warunków przyrodniczych i pozapryrodniczych sprzyjały rozwojowi miast – podać przykłady z Polski i Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić na przykładach, dlaczego najszybciej rozwijają się największe miasta.
23. Podsumowanie działu					
Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
Dział 3. Główne zagadnienia gospodarcze Polski					
24. Gospodarka narodowa	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić, co to jest gospodarka narodowa; opisać, czym zajmuje się rolnictwo, przemysł i usługi; 	<ul style="list-style-type: none"> porównać na podstawie wykresu strukturę PKB wg sektorów gospodarki w Polsce i wybranym 	<ul style="list-style-type: none"> porównać strukturę zatrudnienia wg sektorów gospodarki w Polsce i w krajach Europy Zachodniej; 	<ul style="list-style-type: none"> sformułować wniosek dotyczący związku między strukturą zatrudnienia oraz PKB a 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić, co to jest globalizacja i podać przykłady przejawów globalizacji w życiu

	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić, co to jest Produkt Krajowy Brutto. 	kraju europejskim.	<ul style="list-style-type: none"> • zakwalifikować działalność gospodarczą do poszczególnych sektorów gospodarki narodowej. 	<p>poziomem rozwoju gospodarczego;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie politycznej świata kraje o podobnej do Polski wartości PKB na 1 mieszkańca. 	<p>codziennym;</p> <ul style="list-style-type: none"> • podać pozytywne i negatywne skutki globalizacji; • wymienić inne niż PKB wskaźniki poziomu rozwoju gospodarczego państw.
25. Funkcje rolnictwa i czynniki przyrodnicze jego rozwoju	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić, czym zajmuje się rolnictwo; • wymienić przyrodnicze czynniki, decydujące o rozwoju rolnictwa w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie map tematycznych opisać warunki przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić funkcję gospodarczą, społeczną i przestrzenną rolnictwa; • scharakteryzować przestrzenne zróżnicowanie długości okresu wegetacyjnego w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić wpływ zmienności pogody na rolnictwo w Polsce; • wymienić typy gleb występujących w Polsce i omówić ich przydatność rolniczą. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić przestrzenne zróżnicowanie gleb o różnej przydatności dla rolnictwa; • wyjaśnić, co to jest agroklimat.
26. Czynniki pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić czynniki pozaprzyrodnicze mające wpływ na rozwój rolnictwa w Polsce i omówić wybrane z nich. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić wpływ czynników pozaprzyrodniczych na rozwój rolnictwa w Polsce; • wymienić jednostki miar używane w rolnictwie (ar, hektar, tona, kwintal). 	<ul style="list-style-type: none"> • interpretować dane statystyczne w celu ustalenia pozycji Polski w produkcji rolnej w Europie i na świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> • sprawnie posługiwać się jednostkami miar używanymi w rolnictwie, wykonywać przeliczenia. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić wpływ przynależności do Unii Europejskiej na funkcjonowanie rolnictwa w Polsce.
Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
27. Uprawa roślin i chów zwierząt w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić nazwy podstawowych roślin uprawianych w Polsce oraz 	<ul style="list-style-type: none"> • podać przykłady roślin zaliczanych do różnych grup (zboża, pastewne, 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać rozmieszczenie podstawowych roślin uprawnych i zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia roślin 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenić jakość żywności produkowanej w Polsce i wskazać jej zalety oraz

	<p>gatunki zwierząt hodowlanych;</p> <ul style="list-style-type: none"> opisać na prostych przykładach związek między warunkami naturalnymi a rozmieszczeniem upraw roślin i chowu zwierząt. 	<p>przemysłowe, owoce i warzywa) uprawianych w Polsce;</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazać na podstawie kartogramu województwa o największym i najmniejszym pogłowie bydła i trzody chlewnej; 	<p>hodowlanych w Polsce.</p>	<p>uprawnych w Polsce;</p> <ul style="list-style-type: none"> omówić występowanie chowu zwierząt w Polsce. 	<p>wady.</p>
28. Gospodarka morską	<ul style="list-style-type: none"> opisać położenie Polski względem Morza Bałtyckiego; wskazać konsekwencje nadmorskiego położenia Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> podać i opisać przykłady działalności gospodarczej w różnych sektorach gospodarki narodowej związanych z gospodarką morską. 	<ul style="list-style-type: none"> ocenić możliwości rozwoju gospodarki morskiej w Polsce; wymienić wybrane gatunki ryb morskich i słodkowodnych. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać perspektywy rozwoju gospodarki morskiej w podziale na poszczególne obszary działalności gospodarczej. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i opisać działania podejmowane przez społeczność międzynarodową w celu ochrony różnorodności biologicznej mórz i oceanów.
29. Przemysł i jego funkcje	<ul style="list-style-type: none"> omówić, czym zajmuje się przemysł; wymienić przykłady produktów wytworzonych w przemyśle; na podstawie wykresu strukturalnego opisać strukturę produkcji przemysłowej według rodzajów działalności gospodarczej. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić rodzaje działalności przemysłowej i opisać strukturę produkcji przemysłowej według rodzajów działalności gospodarczej w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać udział przemysłu w strukturze zatrudnienia oraz wytwarzania Produktu Krajowego Brutto; omówić wpływ przemysłu na gospodarkę, społeczeństwo i przestrzeń. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i opisać czynniki lokalizacji zakładów reprezentujących wybrane rodzaje działalności przemysłowej; opisać wybrany zakład przemysłowy, jego wpływ na otoczenie, w szczególności negatywne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić wpływ indywidualnych decyzji konsumenckich na rozwój przemysłu kraju.
Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				

30. Przemysł energetyczny	<ul style="list-style-type: none"> wymienić odnawialne i nieodnawialne źródła energii elektrycznej; omówić znaczenie węgla kamiennego i brunatnego w strukturze produkcji energii elektrycznej w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić przy pomocy mapy tematycznej rozmieszczenie surowców energetycznych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> porównać strukturę produkcji energii elektrycznej według źródeł w Polsce i w wybranych krajach Europy; omówić wpływ produkcji energii elektrycznej wg poszczególnych źródeł energii na środowisko przyrodnicze. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać związek między oszczędzaniem energii a pozytywnym wpływem na przyrodę; podać sposoby ograniczenia zużycia energii elektrycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> podać argumenty za i przeciw budowie w Polsce elektrowni atomowej.
31. Okręgi przemysłowe w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić znaczenie terminów: zakład przemysłowy, okręg przemysłowy, koncentracja przemysłu, restrukturyzacja przemysłu; omówić wpływ przemysłu na środowisko. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić przyczyny koncentracji przemysłu w okręgach; na podstawie mapy wskazać rozmieszczenie okręgów przemysłowych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić na wybranych przykładach, na czym polega restrukturyzacja zakładów przemysłowych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić zalety i wady koncentracji przemysłu w okręgach przemysłowych; podać przykłady deglomeracji przemysłu w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić, czym są specjalne strefy ekonomiczne oraz opisać przyczyny i skutki powstawania SSE w Polsce; wskazać na mapie wybrane SSE w Polsce.
32. Przemysł zaawansowanych technologii	<ul style="list-style-type: none"> wymienić wybrane produkty przemysłu zaawansowanych technologii; na podstawie analizy danych statystycznych porównać nakłady na działalność badawczo-rozwojową w Polsce i krajach Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki lokalizacji przemysłu zaawansowanych technologii; omawia zmiany czynników lokalizacji przemysłu high-tech względem tradycyjnych gałęzi przemysłu. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić, czym różni się przemysł zaawansowanych technologii od tradycyjnych gałęzi przemysłu; omawia wpływ rozwoju przemysłu zaawansowanych technologii na życie mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie lokalizację Krakowskiego Parku Technologicznego i Doliny Lotniczej i omawia ich wpływ na przemysł w Polsce; wskazać przykłady sukcesów polskich przedsiębiorstw branży high-tech na arenie międzynarodowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości dalszego rozwoju przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce.
33. Rola usług w gospodarce Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienić przykłady działalności gospodarczej zaliczanej do sektora usług. 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować różnorodność usług występujących w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić na wybranych przykładach rozwój usług w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wykazać związek między rozwojem usług a podnoszeniem się poziomu rozwoju gospodarczego kraju i regionu. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić szybki rozwój wybranych usług w Polsce i we własnym regionie.
Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca

Uczeń potrafi:					
34. Transport i łączność	<ul style="list-style-type: none"> • podać przykłady różnych rodzajów transportu; • omówić wady i zalety wybranych rodzajów transportu. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić znaczenie terminów: komunikacja, transport, łączność; • omówić wady i zalety różnych rodzajów transportu wykorzystywanych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać zależność między stosowanym rodzajem transportu a rodzajem i masą towaru, dystansem, czasem i kosztami; • wskazać na mapie województwa o najlepiej i najgorzej rozwiniętej sieci drogowej i kolejowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenić znaczenie transportu i łączności dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego kraju. 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnić konieczność ponoszenia przez państwo wysokich kosztów budowy infrastruktury transportowej.
35. Atrakcje turystyczne Polski	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić najważniejsze atrakcje turystyczne w Polsce i wskazać ich położenie na mapie; • podać przykłady polskich obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić wybrane przyrodnicze i pozaprzyrodnicze atrakcje turystyczne w Polsce; • wymienić obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO. 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnić konieczność zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić wpływ mieszkańców Polski na rozwój kulturowy kraju. 	<ul style="list-style-type: none"> • dokonać refleksji nad wartością wybranych walorów turystycznych Polski.
36. Wakacje w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić ważniejsze regiony turystyczne Polski; • omówić wybrany przez siebie region turystyczny w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie fizycznej Polski regiony o szczególnych walorach turystycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać związek między rozwojem turystyki a wzrostem presji na środowisko przyrodnicze. 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnić konieczność zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego; • podać argumenty na to, że Polska jest, bądź nie jest, krajem atrakcyjnym turystycznie. 	<ul style="list-style-type: none"> • podać argumenty świadczące o pozytywnym wpływie turystyki na rozwój gospodarczy oraz o jej negatywnym wpływie na środowisko przyrodnicze.
37. Podsumowanie					

działu					
Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
Dział 4. Relacje między elementami środowiska geograficznego					
38. Powodzie i ochrona przeciwpowodziowa	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić, czym jest powódź; podać przykłady przyczyn występowania powodzi; wymienić kilka metod ochrony przeciwpowodziowej. 	<ul style="list-style-type: none"> odróżnić powódź od wezbrania; na podstawie map, danych liczbowych oraz innych materiałów źródłowych podać konsekwencje wystąpienia powodzi. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnić stosowanie kilku wybranych metod ochrony przeciwpowodziowej; wykazać związek pomiędzy deforestacją a zagrożeniem powodziowym; określić wpływ sztucznych zbiorników wodnych na występowanie i skutki powodzi. 	<ul style="list-style-type: none"> klasyfikować i wyjaśnić przyczyny naturalne i antropogeniczne powstawania powodzi; analizować i porównać konsekwencje stosowania różnych metod ochrony przeciwpowodziowej; określić wpływ zabudowy obszarów zalewowych na skutki powodzi. 	<ul style="list-style-type: none"> dokonać oceny zagrożeń powodziowych występujących na wybranym obszarze; zaproponować i uzasadnić dobór metod ochrony przeciwpowodziowej na wybranym obszarze.
39. Warunki rozwoju gospodarki energetycznej	<ul style="list-style-type: none"> podać przykłady surowców energetycznych wykorzystywanych w Polsce; wymienić wady i zalety węgla kamiennego i brunatnego jako surowców energetycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> na podstawie materiałów podać przykłady związków warunków naturalnych z kierunkami rozwoju energetyki; dokonać podziału czynników rozwoju energetyki na przyrodnicze i pozaprzyrodnicze. 	<ul style="list-style-type: none"> na wybranych przykładach uzasadnić rozwój energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii w Polsce; wyjaśnić związek pomiędzy warunkami pozaprzyrodniczymi kierunkami rozwoju energetyki. 	<ul style="list-style-type: none"> określić warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające lub ograniczające produkcję energii ze źródeł nieodnawialnych i odnawialnych. 	<ul style="list-style-type: none"> wyszukać informacje dotyczące warunków rozwoju energetyki w swoim regionie; dokonać oceny warunków przyrodniczych i pozaprzyrodniczych rozwoju energetyki w swoim regionie.
40. Rozwój dużych miast a zmiany w strefach podmiejskich	<ul style="list-style-type: none"> podać cechy środowiska geograficznego i opisać warunki życia w dużym mieście i w strefie podmiejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> na podstawie map, fotografii oraz danych liczbowych wskazać zmiany zachodzące w wybranej strefie podmiejskiej; wymienia przykłady nowych kierunków 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić przyczyny przenoszenia się mieszkańców do strefy podmiejskiej; wyjaśnić przyczyny przenoszenia działalności gospodarczej do strefy podmiejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> identyfikować i wyjaśnić zmiany w zakresie zagospodarowania terenu i stylu zabudowy na przykładach stref podmiejskich; opisać i wyjaśnić zmiany demograficzne zachodzące 	<ul style="list-style-type: none"> dokonać krytycznej oceny zmian środowiska geograficznego w strefach podmiejskich dużych miast; prognozować przyszłe kierunki rozwoju stref podmiejskich.

		zagospodarowania terenu w strefie podmiejskiej.		w strefach podmiejskich; • podać własną definicję pojęcia suburbanizacja.	
Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
41. Wpływ migracji na strukturę demograficzną wsi	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić pojęcie migracji ze wsi do miast; • podać przykładowe przyczyny przenoszenia się mieszkańców wsi do miast. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić pojęcie salda migracji; • na podstawie mapy opisać zróżnicowanie salda migracji w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie piramidy demograficznej charakteryzować strukturę płci i wieku ludności wybranej wsi lub gminy wiejskiej; • podać przykłady skutków społecznych i gospodarczych migracji ze wsi do miast; • wyjaśnić przyczyny zwiększonego odsetka mężczyzn w strukturze ludności niektórych wsi. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić wpływ migracji na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu na obszarach wiejskich na przykładach wybranych gmin; • wyjaśnić wpływ restrukturyzacji PGR-ów na zmiany gospodarcze i demograficzne wybranych wsi. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać przyczyny i skutki migracji ze wsi do miast oraz migracji z miast do stref podmiejskich; • zaproponować sposoby zapobiegania negatywnym skutkom wyludniania się wsi.
42. Zmiany polityczne i gospodarcze a struktura zatrudnienia	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić czym jest bezrobocie; • podać najważniejsze przyczyny i skutki występowania bezrobocia. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie materiałów opisać zmiany liczby zatrudnionych w różnych gałęziach przemysłu w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzować zmiany w sektorach zatrudnienia w Polsce obserwowane po transformacji gospodarczej; • wyjaśnić przemiany rynku pracy na przykładzie wybranych miast w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazać wpływ przemian politycznych i gospodarczych w Polsce po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia; • wyjaśnić przyczyny i konsekwencje wzrostu znaczenia sektora usługowego w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie wyszukać informacje na temat sposobów zapobiegania bezrobociu w Polsce; • ocenić skuteczność działań podejmowanych w celu zmniejszenia bezrobocia.
43. Wpływ sieci transportowej na lokalizację przedsiębiorstw	<ul style="list-style-type: none"> • podać przykłady przedsiębiorstw, których lokalizacja zależy od bliskości szlaków transportowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie danych statystycznych opisać zmiany długości sieci dróg szybkiego ruchu w Polsce; • wyjaśnić, czym jest centrum logistyczne; 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić korzyści wynikające z lokalizacji przedsiębiorstw w pobliżu szlaków transportowych; • na wybranym przykładzie określa znaczenie portu morskiego dla rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikować związki między przebiegiem autostrad i dróg ekspresowych a lokalizacją przedsiębiorstw przemysłowych, centrów logistycznych i 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie dostępnych materiałów dokonać oceny dowolnego obszaru położonego w Polsce pod kątem warunków lokalizacji nowych inwestycji

		<ul style="list-style-type: none"> na podstawie mapy określa zmiany w zagospodarowaniu obszarów położonych nieopodal ważnych szlaków komunikacyjnych. 	<p>przedsiębiorstw, w tym zakładów przemysłowych.</p>	<p>handlowych;</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić na przykładach związek pomiędzy transportem morskim a lokalizacją inwestycji przemysłowych i usługowych. 	<p>przemysłowych i usługowych ze względu na dostępność komunikacyjną.</p>
Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
44. Walory turystyczne Pobrzeża Bałtyku i Małopolski	<ul style="list-style-type: none"> podać przykłady walorów turystycznych Pobrzeża Bałtyku i Małopolski; opisać własne wrażenia z wycieczek turystycznych po Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić dlaczego wybrane walory przyrodnicze przyciągają turystów; na podstawie materiałów udowodnić, że Kraków jest turystyczną stolicą Polski; na podstawie diagramów opisać zmiany liczby turystów nad Bałtykiem. 	<ul style="list-style-type: none"> na podstawie mapy tematycznej opisać zróżnicowanie liczby udzielonych noclegów w nadbałtyckich gminach; porównać atrakcyjność turystyczną wybranych miejsc i obiektów w Małopolsce. 	<ul style="list-style-type: none"> dokonać wieloaspektowej analizy walorów turystycznych Małopolski i Pobrzeża Bałtyku; określić wpływ walorów przyrodniczych Pobrzeża Bałtyku oraz dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki na tych obszarach. 	<ul style="list-style-type: none"> odszukać informacje dotyczące walorów turystycznych oraz ruchu turystycznego wybranego regionu Polski; projektować zarys strategii rozwoju turystyki w tym regionie.
45. Podsumowanie działu					
Dział 5. Własny region i „mała ojczyzna”					
46. Badanie własnego regionu	<ul style="list-style-type: none"> wskazać położenie swojego regionu geograficznego na mapie Polski; na podstawie mapy opisywać położenie oraz sąsiedztwo regionu, w którym mieszka. 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzować środowisko przyrodnicze regionu oraz określa jego główne cechy na podstawie map tematycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznawać skały występujące we własnym regionie; przedstawiać w dowolnej formie przyrodnicze i kulturowe walory regionu. 	<ul style="list-style-type: none"> prezentować główne cechy struktury demograficznej ludności i gospodarki regionu na podstawie wyszukanych danych statystycznych i map tematycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> wykazać zależności między elementami środowiska geograficznego na podstawie obserwacji terenowych przeprowadzonych w wybranym miejscu własnego regionu.
47. Jak zaplanować	<ul style="list-style-type: none"> podać podstawowe zasady bezpieczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> dobierać odpowiednią mapę do realizacji 	<ul style="list-style-type: none"> dostosować długość i stopień trudności trasy do możliwości 	<ul style="list-style-type: none"> projektować trasę wycieczki krajoznawczej 	<ul style="list-style-type: none"> pełnić funkcję przewodnika w czasie

wycieczkę	obowiązujące w czasie przygotowania i przeprowadzania wycieczek krajoznawczych.	wycieczki krajoznawczej; • w czasie wycieczki wykorzystać mapę do orientacji w terenie.	i oczekiwań uczestników wycieczki; • prowadzić dokumentację przebiegu wycieczki krajoznawczej; • po zakończeniu wycieczki porządkować oraz prezentować zebrane materiały.	po własnym regionie na podstawie wyszukanych źródeł informacji.	wycieczki krajoznawczej; • na podstawie samodzielnie zebranych informacji przekazać uczestnikom wycieczki wiadomości dotyczące odwiedzanych miejsc.
Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
48. Formy współpracy regionalnej	<ul style="list-style-type: none"> • podać przykładowe formy współpracy pomiędzy regionami. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie dostępnych materiałów wyjaśnić korzyści płynące ze współpracy międzyregionalnej; • podać korzyści wynikające z zawiązywania związków gmin i powiatów. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyszukać informacje dotyczące współpracy własnego regionu z innymi regionami, w tym z regionami zagranicznymi; • uzasadnić przesłanki zawiązywania umów partnerskich z innymi regionami. 	<ul style="list-style-type: none"> • krytycznie ocenić efekty współpracy międzyregionalnej; • przeprowadzić prostą analizę zysków i zagrożeń wynikających z naśladowania rozwiązań spotykanych w regionach zagranicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • zaproponować nowe pola i formy współpracy własnego regionu z regionami zagranicznymi.
49. Poznawanie „małej ojczyzny”	<ul style="list-style-type: none"> • określić obszar utożsamiany z własną „małą ojczyzną” jako symboliczną przestrzeń w wymiarze lokalnym; • docenić własną rolę, w kształtowaniu małej ojczyzny. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić w dowolnej formie atrakcyjność „małej ojczyzny” jako miejsca zamieszkania, pracy, nauki, rozrywki. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznawać w terenie główne obiekty charakterystyczne i decydujące o atrakcyjności „małej ojczyzny”. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać zasięg i wielkość swojej małej ojczyzny z małymi ojczyznami członków rodziny i kolegów; • wyjaśnić przyczyny różnego postrzegania najbliższego otoczenia przez różne osoby. 	<ul style="list-style-type: none"> • projektować na podstawie własnych obserwacji terenowych, działania służące zachowaniu walorów środowiska geograficznego (przyrodniczego i kulturowego) oraz poprawie warunków życia lokalnej społeczności.

KLASA 8

Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
Dział 1. Azja					
1. Azja jako kontynent kontrastów geograficznych	<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie umowną granicę między Europą a Azją; odczytać z mapy współrzędne geograficzne skrajnych punktów Azji. 	<ul style="list-style-type: none"> obliczyć rozciągłość południkową Azji; opisać konsekwencje dużej rozciągłości południkowej i równoleżnikowej Azji. 	<ul style="list-style-type: none"> przywołać przykłady skrajnych wartości zjawisk geograficznych w Azji, w szczególności w odniesieniu do: ukształtowania terenu, klimatu, sieci rzecznej, gęstości zaludnienia oraz wartości PKB. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnić na podstawie map ogólnogeograficznych i tematycznych, że Azja jest obszarem wielkich kontrastów geograficznych; wyjaśnić zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w Azji. 	<ul style="list-style-type: none"> podać przyczyny zróżnicowania gospodarczego państw Azji; proponować działania zmierzające do ograniczenia ubóstwa w najbardziej ubogich krajach Azji.
2. Kultura ryżu w klimacie monsunowym	<ul style="list-style-type: none"> opisać, na podstawie klimatogramu roczny przebieg temperatury powietrza i opadów w klimacie zwrotnikowym monsunowym; wyjaśnić, dlaczego podstawą żywienia mieszkańców Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej jest ryż. 	<ul style="list-style-type: none"> porównać warunki klimatyczne w klimacie zwrotnikowym suchym i klimacie zwrotnikowym monsunowym; wyjaśnić różnice w wilgotności powietrza podczas monsunu letniego i zimowego. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić mechanizm powstawania monsunu letniego i zimowego; opisać zastosowanie ryżu w życiu codziennym mieszkańców Azji Południowo-Wschodniej. 	<ul style="list-style-type: none"> wykazać związek między cechami klimatu monsunowego a rytmem upraw i „kulturą ryżu” w Azji Południowo-Wschodniej. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić, dlaczego opóźniający się monsun letni może być przyczyną wystąpienia klęski głodu.
3. Pacyficzny pierścień ognia	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić, w jaki sposób dochodzi do powstawania trzęsień ziemi; 	<ul style="list-style-type: none"> opisać, na podstawie mapy tematycznej, rozmieszczenie płyt 	<ul style="list-style-type: none"> zidentyfikować prawidłowości w rozmieszczeniu zjawisk 	<ul style="list-style-type: none"> opisać sposoby zapobiegania tragicznym skutkom trzęsień ziemi i 	<ul style="list-style-type: none"> korzystać z nowoczesnych aplikacji informujących o wystąpieniu zjawisk

Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
	<ul style="list-style-type: none"> zdefiniować tsunami; wskazać na mapie obszar określany jako pacyficzny pierścień ognia. 	litosfery; <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić związek między przebiegiem granic płyt litosfery a występowaniem rowów tektonicznych, wulkanów, trzęsień ziemi i tsunami. 	sejsmicznych i wulkanicznych w odniesieniu do płyt litosfery; <ul style="list-style-type: none"> wymienić negatywny wpływ trzęsień ziemi i tsunami na życie człowieka. 	tsunami; <ul style="list-style-type: none"> analizować możliwości przewidywania niebezpiecznych zjawisk sejsmicznych oraz zapobiegania ich skutkom. 	sejsmicznych; <ul style="list-style-type: none"> podać podstawowe zasady zachowania podczas wystąpienia trzęsień ziemi.
4. Japonia	<ul style="list-style-type: none"> opisać na podstawie mapy położenie fizycznogeograficzne Japonii; wymienić podstawowe grupy produktów wytwarzanych w Japonii. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnić, że Japonia jest obecnie jedną z najpotężniejszych i najnowocześniejszych gospodarek świata. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać warunki przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz określić ich wpływ na rozwój gospodarczy kraju. 	<ul style="list-style-type: none"> ocenić wpływ warunków przyrodniczych i społeczno-kulturowych na rozwój gospodarczy Japonii. 	<ul style="list-style-type: none"> zdefiniować problemy mieszkańców Japonii związane m.in. z pogonią za sukcesem i dążeniem do maksymalizowania wydajności pracy.
5. Chiny	<ul style="list-style-type: none"> opisać, na podstawie mapy, zróżnicowanie przestrzenne gęstości zaludnienia w Chinach. 	<ul style="list-style-type: none"> podać najważniejsze czynniki rozmieszczenia ludności w Chinach; wymienić kierunki rozwoju gospodarczego Chin. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i wyjaśnić dawne, obecne oraz przyszłe wyzwania demograficzne Chin; zaprezentować główne kierunki rozwoju gospodarczego Chin w XXI w. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić cele, zasady oraz dokonać oceny polityki jednego dziecka. 	<ul style="list-style-type: none"> prognozować zmiany roli i znaczenia Chin w światowej gospodarce i polityce.
6. Indie	<ul style="list-style-type: none"> opisać przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego Indii na podstawie mapy; opisać zmiany liczby ludności w Indiach. 	<ul style="list-style-type: none"> podać przykłady czynników utrudniających i ułatwiających rozwój społeczno-gospodarczy Indii; dokonać charakterystyki wybranych przemian gospodarczych w Indiach. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić wyjątkowość struktury społecznej w Indiach; ocenić rolę czynników społecznych, w tym kontrastów dla rozwoju gospodarczego Indii. 	<ul style="list-style-type: none"> szeregować czynniki rozwoju gospodarczego Indii według ich znaczenia dla sytuacji ekonomicznej kraju i jego mieszkańców; wyjaśnić znaczenie przemysłu nowoczesnych technologii w rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać kierunki rozwoju społecznego Indii, które mogą mieć kluczowy wpływ na rozwój gospodarczy w przyszłości.

Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
				gospodarczym Indii.	
7. Bliski Wschód	<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie miejsca wybranych konfliktów na Bliskim Wschodzie; podać najważniejsze cechy odróżniające region Bliskiego Wschodu od innych regionów na świecie; wymienić najważniejsze cechy Islamu. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać wielkość i rozmieszczenie złóż ropy naftowej na Bliskim Wschodzie; wyjaśnić znaczenie zasobów ropy naftowej dla gospodarek państw bliskowschodnich. 	<ul style="list-style-type: none"> dokonać ogólnej charakterystyki kultury Bliskiego Wschodu ze szczególnym uwzględnieniem struktury religijnej; ocenić wpływ czynników społecznych na poziom i tempo rozwoju gospodarczego państw na Bliskim Wschodzie. 	<ul style="list-style-type: none"> ocenić planowane kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego państw na Bliskim Wschodzie pragnących unowocześnić strukturę swojej gospodarki. 	<ul style="list-style-type: none"> wykazać wieloaspektowość konfliktów obserwowanych na Bliskim Wschodzie; udowodnić funkcjonowanie stereotypowego postrzegania regionu Bliskiego Wschodu w świadomości wielu Europejczyków.
8. Podsumowanie działu					
Dział 2. Afryka					
9. Afryka na mapie	<ul style="list-style-type: none"> wymienić charakterystyczne elementy środowiska przyrodniczego Afryki. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać charakterystyczne elementy środowiska przyrodniczego Afryki. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawić główne cechy krajobrazów Afryki; wyjaśnić genezę wybranych elementów środowiska przyrodniczego Afryki. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić zależności między wybranymi elementami środowiska przyrodniczego Afryki; wykazać cechy świadczące o zróżnicowaniu środowiska przyrodniczego Afryki; nazwać i wskazać na mapie przykładowe krainy w Afryce. 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować wyjątkowe zjawiska przyrodnicze w Afryce i wyjaśnić ich pochodzenie; nazwać i wskazać na mapie przykładowe krainy Afryki i omówić ich specyfikę.
10. Zróżnicowanie klimatyczne Afryki	<ul style="list-style-type: none"> nazwać główne masy powietrza i typy opadów występujące w Afryce; wymienić strefy 	<ul style="list-style-type: none"> opisać dowolną strefę klimatyczno-roślinną Afryki; wskazać rejony obfitych 	<ul style="list-style-type: none"> opisać dowolną strefę klimatyczno-roślinną Afryki uwzględniając gospodarowanie człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> omówić cyrkulację mas powietrza w strefie międzyzwrotnikowej; wyjaśnić wzajemne 	<ul style="list-style-type: none"> wykazać specyfikę cyrkulacji mas powietrza nad Afryką; wskazać konsekwencje

Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
	klimatyczne- -roślinne w Afryce.	opadów i susz w Afryce.	w tej strefie; • wskazać rejony obfitych opadów i susz w Afryce określając przyczyny występujących różnic.	zależności między strefami klimatycznymi i roślinnymi; • wskazać na mapie zasięgi występowania poszczególnych stref klimatyczno-roślinnych w Afryce.	przyrodnicze i gospodarcze cyrkulacji mas powietrza w Afryce; • porównać strefy klimatyczno-roślinne w Afryce pod względem możliwości ich zagospodarowania przez człowieka.
11. Gospodarowanie w strefie suchej	• podać definicje terminów: Sahel, nomadowie, pustynnienie; • wskazać na mapie region Sahelu.	• określić warunki przyrodnicze charakterystyczne dla Sahelu.	• wskazać sposoby tradycyjnego gospodarowania w strefie Sahelu; • wymienić przyczyny pustynnienia.	• określić kierunki zmian sposobów tradycyjnego gospodarowania w strefie Sahelu.	• omówić przyczyny pustynnienia i wskazać sposoby zapobiegania temu procesowi.
12. Na wakacje do Kenii	• pokazać położenie Kenii na mapie; • nazwać walory przyrodnicze Kenii.	• wymienić kilka walorów turystycznych Kenii.	• wskazać rodzaje turystyki, jakie mogą być realizowane w Kenii.	• określić znaczenie rozwoju turystyki dla państw Afryki.	• wskazać możliwe konsekwencje dla gospodarki i środowiska przyrodniczego Kenii związane z rozwojem turystyki.
13. Rolnictwo w Afryce	• wskazać obszary nadwyżek i niedoborów wody.	• podać nazwy roślin uprawnych Afryki; • wymienić sposoby gospodarowania w Afryce.	• opisać problemy rolnictwa Afryki.	• wyjaśnić przyczyny problemów rolnictwa w Afryce.	• przedstawić przykłady pomocy międzynarodowej dla społeczeństwa Afryki i ocenić ich skuteczność.
14. Głód i niedożywienie	• określić wartości przyrostu naturalnego w Afryce.	• przedstawić główne problemy Afryki; • wskazać regiony głodu i niedożywienia w Afryce.	• analizować przyczyny głodu i niedożywienia w Afryce.	• przedstawić sposoby rozwiązania problemu głodu i niedożywienia oraz ocenić ich skuteczność.	• przedstawić wskazane problemy Afryki (konflikty, choroby).

Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
15. Różne oblicza Afryki	<ul style="list-style-type: none"> • nazwać główne surowce mineralne występujące w Afryce. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać regiony słabiej i lepiej rozwinięte gospodarczo w Afryce. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać dziedziny gospodarki mogące rozwijać się współcześnie w Afryce. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić specyfikę gospodarki państw słabo i średnio rozwiniętych gospodarczo w Afryce; • omówić uwarunkowania społeczne w Afryce. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na przyczyny zróżnicowanego rozwoju państw Afryki.
16. Podsumowanie działu					
Dział 3. Ameryka					
17. Ameryka na mapie	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie główne jednostki fizycznogeograficzne Ameryki Północnej i Południowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać warunki naturalne Ameryki Północnej i Południowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • scharakteryzować cechy środowiska przyrodniczego regionu; • scharakteryzować wody powierzchniowe Ameryki Południowej i Północnej. 	<ul style="list-style-type: none"> • określić związki między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego Ameryki Północnej i Południowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Przedstawić, korzystając z map tematycznych, prawidłowości w ukształtowaniu powierzchni Ameryki Północnej i Południowej.
18. Kanada – lasy i Wielkie Równiny	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie zasięg lasów i prerii w Kanadzie. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić czynniki przyrodnicze wpływające na przesunięcie granicy lasów w Kanadzie. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać przyczyny przekształcenia większości prerii w obszary rolnicze. 	<ul style="list-style-type: none"> • określić związki między obszarami uprawnymi i lasami a gospodarką Kanady. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić historyczne uwarunkowania rozwoju rolnictwa i gospodarki leśnej w Kanadzie.
19. Wielkie kataklizmy klimatyczne	<ul style="list-style-type: none"> • zdefiniować pojęcia: cyklon tropikalny, huragan, tornado, powódź i wskazać na mapie regiony występowania tych zjawisk. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić konsekwencje katastrofalnych zjawisk przyrodniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> • określić warunki niezbędne do uformowania się cyklonu tropikalnego; • wymienić przyrodnicze skutki powodowane przez huragany. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić zależności między działalnością człowieka a intensyfikacją zjawisk katastrofalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenić skalę zagrożeń jakie stwarzają kataklizmy naturalne w Stanach Zjednoczonych.
20. Amazonia	<ul style="list-style-type: none"> • scharakteryzować las równikowy. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić znaczenie lasu równikowego dla Ziemi. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić piętrowość roślinną lasu równikowego; • wymienić przyczyny deforestacji Amazonii. 	<ul style="list-style-type: none"> • określić związki między warunkami środowiska lasu równikowego a rozwojem 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić szanse i zagrożenia związane z kontynuacją obecnej polityki gospodarczej

Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
				gospodarczym tego regionu.	Brazylii.
21. Rdzenni mieszkańcy Ameryki	<ul style="list-style-type: none"> wymienić wybrane nazwy grup, plemion rdzennej ludności Ameryki Północnej i Południowej; wskazać regiony, w których nadal żyją plemiona nie podlegające wpływom cywilizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać przyczyny zaniku rdzennej ludności obu Ameryk; zdefiniować pojęcia: Indianin, Kreol, Metys, Mulat, rasizm. 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować zróżnicowanie etniczne społeczeństwa Ameryki Północnej i Południowej; przedstawić problemy rdzennej ludności Ameryki. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i wskazać na mapie państwa Ameryki, w których rdzenni mieszkańcy stanowią znaczny odsetek społeczeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawić historyczne zmiany sytuacji rdzennej ludności obu Ameryk; ocenić tendencje zmian w relacjach między ludnością rdzenną i napływową, występujące w różnych krajach obu Ameryk.
22. Wielkie miasta półkuli zachodniej	<ul style="list-style-type: none"> wskazać wielkie miasta Ameryki Południowej i Północnej; zdefiniować pojęcie urbanizacji; wskazać na mapie megalopolis w Stanach Zjednoczonych. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić problemy wielkich miast Ameryki Południowej; zdefiniować pojęcie dzielnica nędzy. 	<ul style="list-style-type: none"> podać przyczyny i skutki urbanizacji pozoranej; przedstawić cechy megalopolis. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić wpływ warunków środowiska przyrodniczego na lokalizację i funkcjonowanie miast w Ameryce Południowej i Północnej. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawić historyczne uwarunkowania współczesnej sytuacji polityczno-gospodarczej państw Ameryki Południowej i Północnej.
23. Potęga gospodarcza świata – Stany Zjednoczone	<ul style="list-style-type: none"> wymienić elementy środowiska przyrodniczego Stanów Zjednoczonych wpływające na specyfikę tego kraju; wyjaśnić pojęcie technopolia i podać przykład. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić cechy wybranej nowoczesnej gałęzi przemysłu; wymienić przyczyny marnowania żywności w Stanach Zjednoczonych. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać warunki rozwoju nowoczesnych gałęzi przemysłu w Stanach Zjednoczonych; na podstawie danych statystycznych określić pozycję Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawić rolę usług w gospodarce Stanów Zjednoczonych. 	<ul style="list-style-type: none"> określić wpływ wielkich koncernów na gospodarkę Stanów Zjednoczonych i świata.
24. Podsumowanie działu					
Dział 4. Australia i Oceania. Obszary okołobiegunowe					
25. Australia	<ul style="list-style-type: none"> wymienić elementy 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawić wybrane 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić genezę 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować klimat 	<ul style="list-style-type: none"> podać przykłady

Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	Uczeń potrafi:				
i Oceania mapie	środowiska przyrodniczego Australii oraz Oceanii wpływające na specyfikę tych obszarów.	elementy środowiska przyrodniczego Australii.	wybranych elementów środowiska przyrodniczego Australii oraz wysp Oceanii.	oraz roślinność Australii i wysp Oceanii.	charakterystycznych zjawisk przyrodniczych w Australii i Oceanii oraz wyjaśnić ich pochodzenie.
26. Człowiek w Australii	<ul style="list-style-type: none"> • nazwać grupy ludności zamieszkujące Australię; • wskazać regiony koncentracji ludności w Australii. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać najważniejsze działy gospodarki Australii; • omówić przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia ludności Australii. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić relacje między rdzennymi mieszkańcami Australii a przybyszami z Europy; • scharakteryzować rolnictwo Australii. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić zależności między elementami środowiska przyrodniczego a gospodarką Australii. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić jak położenie Australii wpływa na gospodarkę tego kraju.
27. Antarktyda – kraina lodu	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić pojęcia: Antarktyda, Antarktyka, Arktyka; • wskazać na mapie Antarktydę, Antarktykę, Arktykę. 	<ul style="list-style-type: none"> • podać cechy środowiska przyrodniczego Antarktyki. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić przyczyny występowania specyficznych warunków środowiska przyrodniczego na obszarach podbiegunowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać działalność człowieka na obszarach podbiegunowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić znaczenia Traktatu Antarktycznego dla środowiska przyrodniczego obszarów polarnych.
28. Na stacji polarnej	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić jedną polską stację badawczą funkcjonującą w Arktyce lub Antarktyce. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać badania jakie są prowadzone na stacjach polarnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać przyczyny zainteresowania człowieka obszarami polarnymi; • opisać warunki życia w polarnej stacji badawczej. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić historię odkryć polarnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenić znaczenie badań polarnych dla gospodarki i nauki.
29. Podsumowania działu					

